მნათობი

ფასი 40,000 მ.

რედაქცია.
ბათომი, ასათიანის ქუჩა, № 26.
განცხადება მხოლოდ მეოთხე გვერდზე

კვირა, 15 აპრილი 1923 წელი

№ 2 ყოველ კვირეული სალიტერატურო გაზეთი. № 2

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქართველ მწერალთა კონფერენციის გამო.

12 აპრილს თბილისში ხელოვანთა სასახლეში გაიხსნებოდა სრულიად საქართველოს მწერალთა კონფერენცია. სიმწუხაროა, რომ ბათომი ვერ ჰგზავნის თავის წარმომადგენელს, თუმცა მოპატიჟების ბარათი მიღებული გვაქვს.

ჩვენ არ შეუდგებით მიზეზების გამორკვევას, თუ რატომ მოხდა ასე, რატომ ბათომის მწერლობამ ხმა არ უნდა ამოიღოს იქ, სადაც სრულიად საქართველოს მწერლები მოიყრიან თავს და იმსჯელებენ მრავალ და ფრიად საყურადღებო საკითხებზე, შეიძლება ეს ჩვენს ინერტობასაც მიეწეროს, ან და იქნებ რაღაც დანაშაული მიგვიძღვის, რომელიც თავისი ბუნებით იმდენად წვრილმანია, რომ მაზე ლაპარაკი არა ჰლირს...

მაგრამ ამას ვერ ვეტყვით ცენტრზე. ხელოვნების სასახლე, რომელიც თბილელ ამხანაგებმა დღიდან საქართველოს გასაბჭოებისა, დაიმკვიდრეს და მთავრობიდანაც თითქმის ყოველ ნაირი დახმარება მიიღეს მორალური თუ ნივთიერი, მარტო თბილისით შეიზღუდა და არავითარ ყურადღებას არ აქცევდა პერიფერიებს, მარტო ის ფაქტი, რომ ასეთ საყურადღებო ქალაქში, როგორიც ბათომია, მათ ცდაც კი არ მოახდინეს ძალთა მობილიზაციისა და რა იმე ფილიალურ განყოფილების გახსნისა, თვისთავად ცხადსა ჰყოფს ცენტრის გულგრილობას. ჩვენ ვფიქრობთ, წელს მაინც, ამ კონფერენციის შემდეგ, სრულიად საქართველოს მწერალთა კავშირის საბჭო იზრუნებს პროვინციებზე, იზრუნებს ყოველგან თვისი ფილიალური განყოფილება გახსნას, ერთ გვარის მანდატების აღჭურვით, რომ მუშაობა თანხმობითი იყოს საზოგადოებისათვის!

განცალკევებიადის ბრალია, რომ დღესაც, თუმცა ზარბაზანთა ლაპარაკის ხმა შეწყვეტილია, და კულტურულ აღმშენებლობაზე გადავედით, ვერ გავცილდით გამხდარ ანჯიან ლექსებს საპამფლეტო წერილებს, რომელთა მნიშვნელობა დღით იფარგლება. არა სჩანს მტკიცე ბაყვიანი და მაგარი ხერხემლიანი ნაწარმოები, თითქოს ფუქსავატობას ჰსურს დაეუფლოს იმათაც კი, რომელთაც მგოსნობისა და საზოგადოდ მწერლების თავადობა არგუნა ჩვენმა ეპოქამ.

გარდა ამისა, მწერალთა ახალი საბჭო უნდა ეცადოს გამომცემლობათა გამზეურებას. ბათუმს მაგალითად, დღემდე არ მოსულია ს. აბაშელის „ანთებული ხეივნები“, რაზეც ამდენი რომ იწერება თბილისის პრესაში. ასევე არ ვიცით, რა გამოდის და რა არა, ახალ ამბებით ვგებულობთ თვით ჟურნალების გამოსვლას. უეჭველია, ასეთი ამბავი უნდა იყოს სხვაგანაც. ჩვენი ხალხი კი მარტო თბილისით ვერ იცოცხლებს, მწერალთა სასახლე არ უნდა დაეშვაგოსოს ბურბონთა სასახლეს, საიდანაც მხოლოდ მარკიზებს შეეძლოთ ყურება პარიზის მუქთა ხორცებზე: ჩვენც ხალხი ვართ!

ეფემერები.

როგორ ასრულებს ქალი თავის სიტყვას.

დღიური ფიქრებით დაქანცული, საღამოს ბრძენი ქუჩაში გამოვიდა.

— მწუხარებით მიმოიხედა და ნელი ნაბიჯით სასაფლაოსკენ გეამართა.

— წყნარი გაზაფხულის ნიავი ისე ნაზად ჰქროდა, თითქო ეალერსებოდა ქვეყანას, თითქო შორეული და შეუცნობელი სამყაროს სული, სავსე სინაზით და სიბრალულით, წუთი სოფელს ეფინებოდა...

— სადღაც ძაღლმა სევდიანად წამოიყეფა და ყეფა გაიფანტა სივრცეში, ვით გლოვა ამაოების.

— ბრძენის გული შეიკუმშა:

— ეგრე იყო, ეგრე იქნებოდა, გაიფიქრა ბრძენმა და ამ ფიქრით სასაფლაოს მიუახლოვდა.

წყნარად შეაღო ჯიშკარი და პატარა ბილიკებით საფლავებ შორის იწყო სიარული.

— მოულოდნელად ბრძენი წააწყდა საკვირველ სურათს:

ერთ-ერთ საფლავზე რამოდენიმე ალაგას პატარ-პატარა ცეცხლი ენთო, შუაში წამოჩოქებული იყო ახალგაზდა ქალი; შავი მერდაგიმის პირბადეს ნიავი წყნარად არხევდა; მარჯვენა ხელით ქალს დიდი მარაო ეკავა და ისეთი აჩქარებით ანძრევდა საფლავზე, რომ ცეცხლთა ალები ერთმანეთს პარპაშით ურთთებოდნენ და თითქმის მთელ საფლავს ფარავდნენ.

ცოტა მოშორებით იდგა ფეხშიშველი გოგო და უდარდელად იყურებოდა.

— ბრძენი მიუახლოვდა გოგოს და ჰკითხა:

— ვინ არის ეს ქალი?

— ეს ქალი — მიუგო გოგომ—ჩემი ქალბატონი გახლავთ: ქმარი მოუკვდა, ათი დღე იქნება; როდესაც ქმარი ცოცხალი იყო, ოლქქმარს ერთმანეთი ძალიან უყვარდათ; ერთხელ ქმარი ავად გახდა, ცუდათ რომ იგრძნო თავი, დაუძახა ცოლს და უთხრა:

— ჩემო ნინო, მე რომ მოვკვდები, შენ რამდენ ხანს არ გათხოვდები?

— შენი სიკვდილის შემდეგ, მე ღმერთმა ნუ მაცხოვროს ქვეყანაზე, მიუგო ცოლმა.

— არა ნინო, სიმართლე სთქვი... იცხოვრებ კარგად, ისე როგორც სხვები ცხოვრობენ და მეც გისურვებ კარგად ყოფნას; მაგრამ, მითხარი გულწრფელად, ჩემო მშვენიერო ნინო, მაინც რამდენ ხანს არ გათხოვდები ჩემი სიკვდილის შემდეგ?

— რამდენიმე წუთი დაგრჩენია შენდან ლაპარაკის... სამუდამოდ გშორდები... მითხარი სიმართლე...

— მე არ გავთხოვდები შენი სეკვდილის შემდეგ, მშრალად მიუგო ცოლმა და ამპარტავნად განზე გაიხედა; გახედვა ისე ლაღი და უკადრისი იყო, თითქო ამბობდა:

— მადლობ ღმერთს. მე არ ვკვდები...

ქმარმა თავი ვერ შეიკავა და უკანასკნელი სიტყვებით შეეკვედრა ცოლს:

ჩემო ნინო, გთხოვ და თან ჩვენ სიყვარულს გაფიცებ:

— ნუ გათხოვდები მანამდი, სანამდი ჩემი საფლავი არ გაშრეს.

— შუადღისას ავადმყოფი გარდაიცვალა.

— მესამე დღეს დაასაფლავეს.

— დასაფლავების მეორე დღესვე ქალბატონმა საგანგებოდ გააკეთებია დიდი მარაო...

— დილა-საღამოს ყოველდღე მოვდივართ აქ, ცეცხლს ვანთებთ რამოდენიმე ალაგას, თითქო განგებ აგერ ათი დღეა აცივდა და საფლავზე მიწა სოველია.

— ქალბატონი ჩემი კარგი ხანია შეყვარებულია და სიტყვის გატეხასაც ერიდება:

— უნდა საფლავი მალე გაშრეს და ამიტომ ეგრე გულმოდგინეთ უბერავს ცეცხლზე მარაოს.

[illegible] **ბრაპანელი.**

ქართველი ქალი ძველად და ახლად

გაგრძელება.

ქართველი ქალია მიზეზი ქართველი ხალხი რომ არ გამრავლდა?

ისმის საკითხი. ხალხი თუ არ მრავლდება, ქალი მაშინ არის დამნაშავე, თუ იგი ნაყოფიერებას ხელოვნურად იშლის, ოგრეთვე მაშინ არის დამნაშავე, თუ მიღებულ ნაყოფის მოვლა-პატრონობა არ შეუძლია და ამით ნაყოფს სიცოცხლე ესპობა. თუ ქალს გადაჭარბებული სექსუალობა არა აქვს, ეს სრულიადაც იმას არ ნიშნავს, რომ ამის გამო ადამიანთა გამრავლება იკლებს. ძველ ქართველ ქალისთვის ყოველთა მიუღებელი იყო ნაყოფის მოშლა, ეს დიდ ცოდვათ იყო მიჩნეული. ქართველმა ქალმა შვილის აღზრდაც კარგი იცოდა, ასე რომ იგი სრულიადაც არ არის დამნაშავე, თუ ქართველი ხალხი ათეულ მილიონებით არ გამრავლდა, მიზეზი უკენ სულ სხვაგან უნდა ვეძიოთ და ამიტომაც ზედმეტათ არ მიგვაჩნია საკითხის ასაშუქებლათ ცოტა ხნით შევჩერდეთ: ქართველი ხალხი რომ არ გამრავლდა ამის მიზეზი უნდა ვეძიოთ თვით საქართველოს პოლიტიკურ და ეკონომიურ ცხოვრების პირობებში. იმ პირობებში, რომლის წიაღიდანაც ხალხი კრებდა საარსებო, სასიცოცხლო მასალებს. ვისაც საქართველოს ისტორია ოდნავად მაინც აქვს წაკითხული, მისთვის ცხადი იქნება, მთელი ორიათასი წლის განმავლობაში საქართველოს ცხოვრებაში არ ყოფილა ისეთი ხანგრძლივი დრო, როდესაც ქართველ ხალხს საშვალება მისცემოდა მყუდრო ცხოვრებისა და ამით ნორმალურად ზრდა განვითარებისა. ქართველი მუდამ შეიარაღებული იყო, მუდამ ბრძოლის ველზე იყო და მით აკლდებოდა საშვალება ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებისა. განუწყვეტელი ომები ნთქავდა აუარებელ სიმდიდრეს და ხალხი გადატაკების გზაზე დგებოდა, გაუთავებელი ომები უამრავ ხალხს უსპობდა სიცოცხლეს და ქართველთა რიცხვს ძალზე ამცირებდა, სრულიად მართალია თქმა რომ «ყოველი ნაბიჯი საქართველოს მიწა-წყლისა ქართველი ხალხის სისხლით და ხორცით არის გაპოხიერებული». როგორც ავიწონეთ ომები ეკონომიურად ავიწროებდა ხალხს, ეს ხალხიც ეძიებდა საშვალებებს მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ. ერთი ასეთი საშვალება იყო ომის დროს მეოჯახეობის შემცირება მაშინდელმა საქართველოს არისტოკრატიამ, სხვათა შორის, მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ ერთი ფრიად სამარცხვინო საშვალებაც აღმოაჩინა: ეს გახლავთ —ადამიანთა ვაჭრობა. შორს ნუ წავალთ, მოვიყვანთ ცნობები XVII და XVIII საუკ. ისტორიიდან ყოველივე თქმულის დასადასტურებლათ: «აუწერელი იყო ის საშინელება, რომელიც გამოიარა კახეთმა შახ-აბაზის მეორეთ შემოსევის დროს» —სწერს თავის ისტორიაში ს. კაკაბაძე... ყოველ მხრივ გზა მოჭრილი კახელები უწყალოდ იხოცებოდენ ანდა ტყვეთ უვარდებოდენ მტერს, ლეკნიც წამოიშალენ და იმათაც მუსრი გაავლეს დაღესტნისკენ ლტოლვილ ქართველებს. ქვეყანა მალე გაოხრდა და უკაცური შეიქმნა. დამწვარი და დანგრეული ქალაქები დაცარიელდენ, სოფლები გაუქრნენ. რიცხვი გაქცეულთა აღწევდა 70—80 ათასს, დატყვევებულ იქმნა 100,000 მეტი, ამას გარდა 30,000 სულის შესახებ ცნობა ვერ იქმნა შეკრებილი*) მაშასადამე, შაჰაბაზის მეორეთ შემოსევის დროს 1616 წ. საქართველოდან დაკარგა 200,000 სულზე მეტი. შაჰაბაზის პირველი შემოსევაც 1614 წელს არანაკლებ სასტიკი იყო მეორეზე ამ დროს «ბევრი კიდევ ტყვეთ შეიპყრეს», ამბობს იგივე ისტორიკოსი: დაიწყვეს გუნდ-გუნდათ და გადაასახლეს სპარსეთს უფრო მიზანდარონს, სადაც უმრავლესი მალე გაწყდა უთვნებლო ჰაერის გამო.**) იმავე შაჰაბაზის დროს 1623 წელს მოხდა ომი გ. სააკაძის მეთაურობით—მარამდის ველზე, აქ გაწყდა 10,000 ქართველი ჯარისკაცი*). მეჩვიდმეტე საუკუნე საერთოდ საქართველოსთვის განუწყვეტელი შფოთისა, შინაური განხეთქილებისა და ომების ხანაა, რამაც საქართველოს მოსახლეობა ძლიერ შემაცირა. მაგ. XV საუკუნის შუაში ქართლ-კახეთში უნდა ყოფილიყო 570,000 სული მცხოვრები ორივე სქესისა, 1653 წელს ქართლ-კახეთში იყო 260,000 სული. ე. ი. აქ ხნის განმავლობაში 310,000 სულით შემცირებულა.**) ამავე მეჩვიდმეტე საუკუნეში ძლიერ გაერცელებული იყო განსაკუთრებით დასავლეთ საქართველოში ტყვეებით ვაჭრობა. «XVII საუკუნის პირველ ნახევარში გურიის სანაპირებიდან მ. დიოდა ოსმალეთის ბაზარზე 10-12 ათასი ტყვე წელიწადში. ხოლო ოდიშიდან 10-15 ათასი. ამავე საუკუნის 70 წლებში ოდიშიდან გაჰყვდათ ოსმალეთში 12,000 ტყვე. ამ სამარცხვინო მოვლენამ დასავლეთ საქართველოში ძლიერ შეამცირა მოსახლეობა. 1640-50 წლ. აქ უნდა ყოფილიყო 900,000 სული, მაგრამ ამ რიცხვიდან საქართველოს მოსახლეობა იკლო და 1770 წლ. ახლო ხანებში იქ ირიცხებოდა მხოლოდ 270,000 სული.***) ამნაირად, დასავლეთ საქართველოში ერთი საუკუნის განმავლობაში მოსახლეობა შემცირდა 630,000 სულით. ალარ გამოუდგებით კვლავ ციფრების და ამონაწერების მოყვანას. მხოლოდ არ შეგვიძლია აღვიწყოთ მეთვრამეტე საუკუნე—ერეკლე მეორის მეფობის ხანა, ხანა განუწყვეტელ და მრავალ რუსეთვან ომებისა, რომელთა შორის ოდესაღაც ბრძოლა ერეკლესა სურ ლისგამარჯვებით დასრულდა, ჩვენ არ შეგვიძლია არ გვეგონოთ ყაჯარი აღა მაჰმად ხანის შემოსევა 1795 წელს და ტფილისის არ ნახული აოხრება. და ამ დროს აღმოსავლეთ საქართველოდან გადასახლება სპარსეთში 30,000 სულზე მეტისა და ეგ ყველაფერი ცხად ჰყოფს, რომ ქართველი ქალი კი არ იყო დამნაშავე, რომ ქართველი ხალხი ვერ გამრავლდა, არამედ ამ. ში დამნაშავე იყო ის აუტანელი პოლიტიკური და ეკონომიური პირობები, რომელიც საქართველოს ცხოვრებას მაჯლაჯუნასავით აჯდა თავზე და ნორმალურად ზრდა-განვითარების საშვალებას არ აძლევდა.

ქართველი ქალი და საყვარული. როგორც ზემოთ თქმულიდან დავინახეთ, ძველი ქართველი ქალი, ფიზიოლოგიურად და ფსიხოლოგიურადაც ჩვეულებრივი ქალი იყო: მასაც ჰქონდა სექსუალური და ესთეტიური გრძნობები. ამ გრძნობებს ეჰქონდა თვისება ალტაინება დამშვიდებისა, თუ კი ეს ასეა, იგი უეჭველად დ ჯილდოებული იქნებოდა «შეკვარების» თვისებებით, რასაც ნათლად ამტკიცებს ჩვენი ძველი მწერლობა. «ვეფხის ტყაოსანი» განა ტრფიალების ფსალმუნები არ არის ქართველ ქალისადმი მიძღვნილი, განა ნესტან დარეჯანი და თინათინი ქართველი ქალები არ არიან, რომელთაც სიყვარულის ჯრნობები იალბუზის სიმაღლემდე და სისტატეემდე აუყვანიათ? განა შოთას დიადს ნიჭს ქართველი ქალის სიყვარულმა არ გაუშალა ფრთები და არ აიყვანა იმ სიმაღლემდე, სადაც მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში ქართველ მგოსანთ ვერ მიუღწევიათ?! განა მეთვრამეტე საუკუნის უნიჭიერეს მგოსანს ბესიკს ქართველი ქალის სიყვარული არ ულვივებდა გულში გრძნობიერების ნაპერწკალს? განა ქართველი ქალის სიყვარული არ დასტრიალებდა განუწყვეტლივ მის მუზას ფარვანასავით?! დიახ, ქართველი ქალი არ იყო ცივი მყინვარივით, ქართველი ქალი არ იყო მიუკარებელი იალბუზივით. მის გულს ყოველთვის ათბობდა სიყვარულის სპეტაკი გრძნობები, და ეს ეკ მდიდარ მასალას აძლევდა ძველს სიტყვა კაზმულ მწერლობას, რაც მსურველს ნაილად შეუძლია შეამჩნიოს ჩვენს ძველს ლიტერატურას, თუ კი იგი წინასწარ მოსაზრებით არ არის ამხედრებული ძველი ქართველი ქალის წინააღმდეგ.

ძველი ქართველი ქალის ხნა და სხვა დამახასიათებელი თვისებები. ძველი ქართველი ქალის დასახასიათებლად მარტო ზემოდ თქმულით ვერ დავკმაყოფილდებით, მას უფრო ფართე საძოქმედო ასპარეზი ჰქონდა და ამ ასპარეზზე იგი სრულიად თამამად, შორს მჭვრეტელობით და დაკვირვებით მოქმედებდა. საჭიროთ მიგვაჩნია ამასაც შევეხოთ.

ძველად სწავლა განათლების საქმე ქალების ხელში იყო, მათ ხელმძღვანელობით ვრცელდებოდა წერა-კითხვა. ხშირად მათივე ჩვენებით და მეთაურობით ითარგმნებოდა ქართულად სხვა და სხვა წიგნები. სახარება VI საუკუნეში ვახტანგ გორგასლანის დედის — საგდუხტას ბრძანებით ითარგმნა*) და სხვ. საქართველოს მეფეების, პოლიტიკურ მოღვაწეების, მწერლების და მეცნიერთა დიდმა უმრავლესობამ გიორგი მთაწმინდელიდან დაწყებული ქალების ხელმძღვანელობით სწავლობდენ წერა-კითხვას და მეცნიერებისაკენ იკაფავდენ გზას. ამ რიგად საქართველოში ძველად სწავლა-განათლების საქმე ქალების ხელში იყო და ამის შედეგია, რომ ჩვენს დროშიც კი არსებობდა ძველთაგან დარჩენილი თქმულება: «წიგნი დედაკაცის საქმეა და არა მამაკაცისა» როგორც ამას დიმ. ჯანაშვილიც აღნიშნავს. რაც ნიშნავს იმას, რომ წერა-კითხვას ქალები უნდა ასწავლიდენ და არა კაცები.

ეს კიდევ ცოტაა,—ქართველი ქალები დიდს როლს ასრულებდენ საქართველოს პოლიტიკურ საქმეობაში: ისინი იგზავნებოდენ ელჩებათ, დიპლომატიურ საკითხების მოსაწესრიგებლად, მაგ. XI საუკუნეში ბაგრატ მეფის დედა მარიამი გაიგზავნა როგორც დიპლომატიური წარმომადგენელი ბიზანტიის იმპერატორ რომანოზ აგრირთან. «შეიმოსა სიბრძნე და ახოვნება და წავიდა კონსტანტინეპოლს წინაშე რომანოზ იმპერატორისა», 1050 წელს იგივე ქალი გაგზავნილ იქმნა მეორედ კონსტანტინეპოლში კონსტანტინე მონომახთან*) სახელმწიფო საქმეებზე მოსალაპარაკებლათ, კონსტანტინემ იგი სხვა და სხვა მოსაზრებით კონსტანტინეპოლში დაატყვევა, მაშინ ბაგრატის ცოლის დამ გურანდუხტმა წერილობით დიპლომატიური მოლაპარაკება გამართა ბიზინტიის იმპერატორთან, რასაც მოყვა მარიამის განთავისუფლება.**) როგორც ვიცით, თამარის დროს აჯანყება მოეწყო ყურთლუ ასლანის მეთაურობით, აჯანყებულნი თხოულობდენ ერთგვარ პარლამენტის მსგავს დაწესებულების დაარსებას, აჯანყებულებზე მთავრობა სანამ იარაღით მივიდოდა, მათ მეთაურებს გაუგზავნა მოსალაპარაკებლათ ორი მაშინდელი ცნობილი დიპლომატი ქალი ხვაშაქ ცოქელი და კარავჯაყელი. მათმა დიპლომატობამ გასჭრა და საქმე მშვიდობიანათ დასრულდა. ჩვენ შეგვეძლო ძალიან ბევრი მაგალითი მოგვეყვანა საქართველოს ისტორიიდან იმის დასამტკიცებლად, რომ ქალები დიდს როლს ასრულებდენ სახელმწიფოს მართვა გამგეობის საქმეებში, როგორც შინაგან პოლიტიკაში, ისე გარეთ. მაგრამ ჩვენ ამაზე სიტყვას არ გავგრძელებთ მსურველს შეუძლია გადაიკითხოს დ. ჯანაშვილის ცნობილი ნაშრომი «ქართველი ქალი» და მისთვის ყველაფერი აშკარა იქნება.

ერთი მთავარი თვისება ძველი ქართველი ქალისა გახლავთ ხასიათის სიმტკიცე, ამის მაგალითებიც საქართველოს ისტორიაში ძლიერ ბევრი მოიპოვება დაწყებული ნინო ქართველთა განმანათლებლიდან —

*) ეს წერილი პირველ ნომერში უნდა წასულიყო, მაგრამ უყურადღებლობის გამო გადიდ

*) სარ. კაკაბაძე—საქართველოს მოკლე ისტორია გვ. 24.

**) იქვე გვ. 23.

*) იქვე გვ. 26.

**) იქვე გვ. 75.

***) იქვე გვ. 74 და 75.

*) დიმიტრი ჯანაშვილი—ქართველი ქალები გვ. 42.

*) დიმიტრი ჯანაშვილი—ქართველი ქალი— გვ. 122.

*) იქვე—გვ. 124 და 125.

ღმერთების „აღდგომა“.*)

დღეს ქრისტიანების აღდგომაა!

მაგრამ არაა ერი, რომელსაც თავისებურ ღმერთის აღდგომა არ იცოდეს.

ადამიანს უყვარს სიცოცხლე და ვერ შერიგებია სიკვდილს. ამიტომ ამუშავდა მისი ფანტაზიაც და უხსოვარ დროიდან ჰქმნიდა ნაირ ნაირ ღმერთებს თავის მზგავსად.

ყოველ ხანას ჰყავს თვისებური ქრისტე, რომელიც იბადება, იტანჯება, ახდენს სასწაულებს, კვდება და შემდეგ აღდგება კიდეც.

უბრალო შედარებებიც საკმარისი იქნება ამის დასამოწმებლად:

ეგვიპტეში ოზირისისას აღდგომას დღესასწაულობდნენ მის სიკვდილს დამწუხრებული მორწმუნენი ისე დასტიროდნენ, როგორც ქრისტიანები ქრისტეს ჯვარცმას დიდს პარასკევსა და შაბათს. მაგრამ დატირების შემდეგ მათი ოზირისიც სასწაულებრივ „აღდგომას“ დღესასწაულებდა და მორწმუნეთა მწუხარებაც სიხარულით იცვლებოდა. დღესასწაული თან სდევდა სათეს დროს. თესვა სიკვდილს მოასწავებდა, ხოლო ყანის მოსვლა—ღმერთ ოზირის აღდგომას.

ეს უქმე შეტრიალებული სახით გადაიდეს რომელებმა, შემდეგ ქრისტიანებმაც.

ასეთსავე აღდგომას დღესასწაულობდნენ ფინიკიელები, ადონაისის შესახებ, ბაბილონში ღმერთ თალუზას აღდგომა ბრუნვიდა, ფრიგიაში —ატისი, რომლის ქანდაკსაც მარხავდნენ 22 მარტს, დიდი ზარითა და ვაებით, ხოლო ვაებს შემდეგ მოგვნი კუბოს ახსნიდნენ თავს და ხალხს აუწყებდნ ნ ღმერთის აღდგომა

მაგრამ წარმართულ დროიდან ქრისტიანებმა გადმოიტანეს არა მარტო აღდგომის კულტი: შედარებით მეცნიერება გვიმტკიცებს, რომ მირქმა, ბზობა, ნათლის ღება და თვით ლოცვებიც კი, თუნდა „მამაოჩვენო“, „როდენთა ქრისტეს მიერ ნათლიღებიე“ და მრავალი სხვა სულ ნასესხებია, ზოგი მიტრას კულტიდან, ზოგი ბუდდა, ადონის, ატისისია და სხვა ღმერთებისადმი შექმნილი ლოცვები, დანაა ნასესხებ გადმოკეთებული.

სიღრმით და შინაარსით, ნეტარ ავგუსტინის მოწმობით, ზოგიერთი წარმართულნი საგალობელნი „შენ გადიდებთ უფალო“, იმდენად მძლავრი იყო, რომ ქრისტიანებმა სავსებით გადმოიღეს არა კომპილატიური სახით, არამედ უბრალო სახელების შეცვლით.

მაგრამ ჩვენთვის ყოველ გვარმა აღდგომამ და დღესასწაულმა უკვე მოსწამა თავისი დრო.

მეცნიერება წინ მიდის, მეცნიერების სასწაული გაცილებით გრანდიოზულია, ვიდრე რომელიმე მიფიურ ღმერთის აღდგომაა.

სრული განთავისუფლება ცრუმორწმუნოებიდან და დაწაფება მეცნიერების შადრევანზე,—აი ჭეშმარიტი აღდგომა როდის იქნება!

ჩვენ მას მოველოდ... ვიცით, რომ ისიც მოვა... უსათუოდ მოვა!... მისი ხელით ჩვენი კარის კაკუნი ძალუმათ ისმის, ჩვენ გვპირია მხოლოდ მისი შემოპატიჟება!

და ეს იქნება ხალხთა აღდგომა, წითელი აღდგომა ყველა დამარხულ ღმერთთა საფლავებზე.

პელეასი.

სადისტი „წმიდანეგი“.

თუმც ნიცშე ამბობს: „როცა ღმერთები იხოცებიან, მათთან ერთად იხოცებიან მათი მაწყევარნიც და მადიდებელნიცაო“,—მაგრამ ზოგიერთ „ღმერთის“ გახსენება, ვგონებ, საზოგადო ინტერესს არ იქნება მოკლებული, მით უმეტეს ჯერ კიდევ ბლომად არიან ისეთნი, რომელთაც ღმერთებისაცა სჯერათ და წმიდანებისაც.

მე, როგორც ყოფილ თბილისის სასულიერო სემინარიელს, ნებით თუ უნებლოდ მიხდებოდა დამოკიდებულობა მქონოდა როგორც „ღმერთებთან“, ისე იმ „წმიდანებთან“, რომელნიც გარს გვერტყნენ და ალ. სუმბათაშვილის ტერმინით რომ ვთქვათ, „შავს ყვავებსავით დგგჩხაოდნენ“. ერთი ასეთი უსაშინელესი ყვავი—„წმიდანი“ გახლდათ საქართველოს ეკზარხოსი ნიკონი და სწორედ მის გარშემო მსურს ჩემი მოგონებანი ჩვენი ისტორიის ერთ-ერთ შავს ფურცელს ჩავურთო დამატებათ.

ეს იყო 1911 წელს. ეკზარხოსი ნიკონი უცნობის ხელით გაიგმირა. მისმა მკვლელობამ საშინელი რეაქცია გამოიწვია. ადმინისტრაცია ქართველობას მასსიურად დაუწყო დევნა, ხოლო სემინარიის კედლებში ჯანდარმული ხელი დაატრიალა და ერთიანად მოსწამლა ძმობა-სიყვარულის ატმოსფერა. თუ წინად პანსიონერები ერთ-ურთის სიყვარულით და ძმური განწყობილებით ვეპყრობოდით, ეხლა რაზმებათ დავიყავით, ბერები გვიმხედრებდნენ არა ქართველ მოსწავლეობას, აშკარად გვაგონებდნენ, რომ ნიკონის მკვლელობაში სემინარიელებსაც გვედო წილი. იგონებდნენ დიმიტრი ყიფიანს და კალმახელიძის სატევარს. და ეს ძმათა მოძულეობა მით უფრო გაღრმავდა, რომ სწორედ ამ დროს თვით სინოდმაც ნიკონს მოწამეობრივი გვირგვინი დაადგა და „წმიდანად“ აღიარა. ის ადგილი, სადაც მოკლული იქმნა იგი, შემოგრაგნეს და ხალხს თაყვანისცემლად მოუწოდებდნენ, იქვე მისი სისხლიანი ბარტყული ფეტიშათ დაჭკიდეს, რასაც ბრმა მორწმუნენი სანთლებს უნთებდნენ და „ცოდვათა პატიებას“ შესთხოვდნენ.

ჩვენს ამხანაგობაში, სხვათაშორის, ერია ერი რუსი, გვარად ზაბოტინი, რომელიც სემინარიაში მიღებისთანვე ყველას ყურადღებას იქცევდა თავისი ქალური სინაზით და სილამაზით. ზაბოტინს მიღებამ მით უფრო მიაპყრო ჩვენი ყურადღება, რომ იგი სემინარიის წესსა და ადათის წინააღმდეგ მიიღეს: ჩვეულება იყო, რომ სემინარიაში მიმსვლელი უსათუოდ სასულიერო სასწავლებელი დამთავრებული უნდა ყოფილიყო, ისიც პირველ ხარისხისა, ან არა და ეკზამენი უნდა დაეპირა. ზაბოტინი კი სამოქალაქო სასწავლებელიდან მიიღეს და ისიც უეკზამენოთ. ჩვენი მისადამი ყურადღება მით უფრო გაცხოველდა, რომ შემოსვლისთანავე იგი ფრიად დაიახლოვეს როგორც სემინარიის რექტორმა არქიმანდრიტ იერეთეოსმა, ისე მღვდელ-მონაზონმა პორფირემ. მოგეხსენებათ, ახალგაზდობის ცნობის მოყვარეობა: ჩვენ გვსურდა აგვეხსნა მიზეზი ასეთის დამოკიდებულებისა: ეს ყმაწვილი ჯაშუში იყო თუ სხვა რამ საქმე ჰქონდა ამ ბერებთან. პირველი უფრო გვეშინოდა, ვინაიდან სემინარიას სახელი ჰქონდა გავარდნილი რევოლიუციონერობისა და ნიკონის მკვლელობის შემდეგ ხომ ბერებმა არა ერთი და ორი ახალგაზრდა გარყვნეს და დაგვაშორეს, ჩვენი საუკეთესო ამხანაგების ეგრედ წოდებულ „ბიკების“ კათეგორიაში გადასვლით საგრძნობი ტკივილები მოგვაყენეს.

მაგრამ ზვერვამ და თვალყურის დევნებამ სულ სხვა რამ აღმოგვაჩენინა, ახალი ქვეყანა, ახალი ამერიკა: მოწაფეებში ჩურჩული ასტყდა ჯერ ჩუმი, შემდეგ აშკარა, რომ ზაბოტინი ჰომოსექსულურს დამოკიდებულებაშია რექტორთან და არქიმანდრიტ პორფირესთანაო. მაგრამ აშკარა გამეღვნებამდე ფაკტი იყო საჭირო, საბუთებით შეიარაღება და ამ საბუთებმაც არ დააყოვნეს.

სემინარიას თავისი საავადმყოფო ჰქონდა. ერთი ჩვენი ამხანაგთაგანი, გვარად ბენდელიანი, ამ საავადმყოფოში იწვა. ბედზე მის გვერდით მოხდა ზაბოტინიც. ღამით ზაბოტინი გამოხმაურებია, აუხსნია ავადმყოფური ხასიათი და უთხოვნია, რომ ჰომოსექსუალური დამოკიდებულება ჰქონოდა მასთან. ბენდელიანმა ეს ამბავი გამოამეღვანა. ამხანაგებმა ყური ვაკვიტეთ, თითქოს ვიღაცის შთაგონებით ერთხმად მოგვივიდა აზრათ, რომ ზაბოტინს უსათუოდ ჩვენს რექტორსა და პორფირესთანაც უნდა ჰქონოდა საქმე. ბენდელიანს დავიკისრეთ გამოკითხნა ზაბოტინისთვის, თუ კიდევ ვისთან ჰქონდა ასეთი დამოკიდებულება. ზაბოტინმაც არა დამალა რა. ბენდელიანის პასუხი რომ მივიღეთ, მაშინვე გარს შემოვერტყით ზაბოტინს და მოვთხოვეთ, ან სრულად გაემეორებინა რაც ბენდელიანთან აღიარა, ან არა და ჩვენ მას მოვკლავდით. ისიც შეგვპირდა სამართლის თქმას. შესდგა საზოგადო კრება. მოვიწვიეთ ყველანი საქტო დარბაზში, მასწავლებლებიდან დაესწრნენ: ი. ვართაგავა, გამზარდია, მახათაძე, მურახოვსკი, იანევიჩი, იაკუბოვსკი (ინსპექტორი) და სხვები. ბერი პორფირე ავირჩიეთ მდივნათ, ოქმის შესადგენად. იგი მრავალ რიცხოვან კრების მოთხოვნილებას ინერციულად დაემორჩილა, თუმცა არ იცოდა, რაში იყო საქმე. ბოლოს შემოვიდა თვით რექტორი იერეთეოსი. ზაბოტინმაც გაამართლა აღთქმა და პიკანტური აღსარებით მთელი დარბაზი შეარყია. ეი მისი აღსარებაც:

„ეჩმიაძინში ყოფნის დროს მე ხაყვარლად ვყავდი ერთ სომეხ ეპისკოპოზს, რომელთანაც ცოლ-ქმრული წესით ვცხოვრობდი. ქ. თბილისში კი ასეთსავე დამოკიდებულებაში ვიმყოფებოდი ჯერ ეკზარხოს ნიკონთან, ხოლო ეხლა რექტორი იერეთეოსი და ბერი პორფირე მყვარობენო“. თქმა იმისი და ორივე ბერის გარეულ გავარდნა ერთი იყო.

თქმა არ უნდა, ეს ამბავი თბილისს იელსავით მოედებოდა, მაგრამ უმაღლესი მთავრობა მაინც სცდილობდა ამბავი იგი მიეჩქმალა და მთლად მოესპო. მოსწავლეები კი დაინტერესებულნი ვიყავით, რომ საქმეს მსვლელობა მისცემოდა. თუმცა პატარა კაცები ვიყავით, მაგრამ ყველა რედაქციებში თავაზიანად გვიღებდნენ. დაბეჭდით კი ვერვის გაებედნა ამ ამბავის დაბეჭდა, გაზეთის დახურვისა ეშინოდათ. ბოლოს თვითონვე მიგვითითეს „უტრო როსიის“ კორესპონდენტზე, რომელიც პეტრე დიდის ქუჩაზე სცხოვრობდა. მან ყურადღებით მოისმინა ჩვენი ნაამბობი და ათი დღის შემდეგ თბილისის ქუჩებზე მალე ხსენებული გაზეთი ათასობით დაიყიდა სენსაციური წერილის გამო, რომლის სათაურიც ასეთი აყო: „Сексуальная уголовщина в Тиф. Дух. Семинарии“, რომელშიც სიტყვა-სიტყვითი იყო მოყვანილი ჩვენი ნაამბობი. ჩვენმა თვის გამოდებამ, მართალია, ბევრს დაგვაკარგვინა სემინარიის კედლები, მაგრამ ისიც მართალია, რომ ეკზარხოსი ნიკონი „წმიდანთა“ სიიდან ამოშალეს, ჩამოხსნეს ბარტყულა, მის საფლავზე აღკრძალეს სანთლების ანთება და ბრმა თაყვანისცემა, ხოლო რექტორს იერეთეოსს და ბერს პორფირეს უდაბნოში გაუკრეს თავი ცოდვათა მოსანანიებად.

თ. ჩიქვანაია.

ქეთევან წამებულამდი ამის დასამტკიცებელი საბუთები უამრავია, თვით ეს ორი ხსენებული პირი ხასიათის სიმტკიცის პიტალო კლდეები არიან, მაგრამ მოვიყვანთ ერთს მაგალითსაც: ეს მოხდა მონგოლების წინამძღოლმა ლანგთემურმა «შვიდჯერ აიარ ჩამოიარა საქართველო» ქვა ქვაზედაც არ დატოვა. ქვაბთა ხევში შეხიზნული ქალები თავადაზნაურთა და სხვათა ცოლები და მონაზვნები «დაატყვევა და მოიწადინა მათი გამაჰმადიანება» მაგრამ ქალებმა გადაკრილი უარი განუცხადეს, თემურლანგი ძლიერ გაბრაზდა ყველას სიკვდილით დაემუქრა, მუქარამ ქალები ვერ შეაშინა, მაშინ განრისხებულმა ბარბაროსმა უბრძანა ხელქვეითებს გაეტიტვლებიათ ისინი შეებათ მათთვის ტანზე ეკვნები და სამასხროთ ქუჩებში გამოეყვანათ. მაშინ ერთმა დედაკაცმა წამოიძახა: «ვაი ჩვენს დედა ბრობასა, ეს რა გვეყოლარუნებაო». მაგრამ როდესაც ამ უსინდისო დაცინვის შემდეგაც ქალებმა შეინარჩუნეს ხასიათის სიმტკიცე, მაშინ თემურლანგის ბრძანებით შეუკრეს ყველას ხელ-ფეხი, შემდეგ საყდრის შუაგულში ყველანი შეშებივით ერთმანეთზე დაადვეს და დასწვეს...*)

სურათის სრულ სიყოფად ჩვენ მოვიყვანთ ცნობას იმის შესახებ, თუ როგორი იყო ესთეტიურის თვალსაზრისით ძველი ქართველი ქალი, მაგრამ ჩვენ აქ მოვიყვანთ არა ქართველის აზრს, არამედ უცხოელსას, რომელიც უფრო ობიექტიური იქნება: 1783 წელს საქართველოში იმოგზაურა ცნობილმა ფრანგმა მოგზაურმა შარდენმა და იგი აგვიწერს საქართველოს მაშინდელ ყოფა-ცხოვრებას, ზნე-ჩვეულებას, ქართველი ქალის შესახებ ლაპარაკობს შემდეგს: «იქ (საქართველოში) არ მინახავს არც ერთი ცუდი სახის ქალი და კაცი. ანგელოზებივით ლამაზები არიან. ქალების უმეტესი ნაწილი ბუნებას ისეთის სიკეკლუცით დაუსაჩუქრებია, რომ სხვაგან ვერსად შეხვდებით. ვერ შეგიძლიათ დახატოთ ქართველი ქალების სახისა და ტანადობის მშვენიერება, იგინი არიან თვალ-ტანადნი, კეკლუცნი და წერწეტნი, უშნოთ ჩასკელებულ ქალებს იშვიათად შეხვდებით, მხოლოდ ის აუშნოებს ქართველ ქალებს, რომ ფერ-უმარილს ისობენ. ქართველი ქალები, საცა სპარსელები არ არიან უპირბადოთ დადიან და კაცებს თამამად ელაპარაკებიან*).

ქართველი ქალის ინდივიდუალობა. თუ ყოველივე ზემოდ ნათქვამს გავითვალისწინებთ და მოუდგომელ კრიტიკის თვალთსაზრისით განვიხილავთ, აშკარად გადაიშლება მომხიბველელი სახელი ძველი ქართველი ქალის ინდივიდუალობისა, მის ინდივიდუალურ თვისებებს შეადგენდა: ა) ხასიათის სიმტკიცე, ბ) მაღალი ნიჭი და გონიერება, გ) ინიციატივა, დ) გმირობა, ე) ქალური კდემამოსილობა და ციური სიმშვენიერე. აი ყველაფერი ის, რითაც ქართველი ქალი განირჩეოდა სხვა ტომის ქალებისაგან, რასაც ხაზგასმით აღნიშნავს არა მარტო ჩვენი ძველი ისტორიკოს, და მწერლობა არამედ საზღვარ გარეთელნიც.

ჩვენ გავთავეთ მოქ. კ. კაპანელის მიერ წამოყენებულ საბრალმდებლო მუხლების ფარგლებში ძველი ქართველი ქალის დახასიათება მისი ფიზიონომიის გამორკვევა. და აღმოჩდა რომ ის ბრალდებანი ძველი ქართველი ქალის მიმართ სრულიად უმართებულნი არიან, ძველი ქართველი ქალი ყოველ მხრივ სრული არსებაა, ბუნებისაგან ყოველ ნაირად საკმაოდ დაჯილდოებულია.

უნდა ითქვას, რომ დუდა მიწის ზურგზე არც ერთი არსება არ არის უნაკლო, ყველას ცოტა თუ ბევრად ესა თუ ის ნაკლი აქვს, რა თქმა უნდა ამ საერთო ბუნებრივ კანონს ქართველი ქალიც ემორჩილებოდა, მასაც ექნებოდა ნაკლი და შეიძლება ბევრიც, აგრეთვე არის გამონაკლისიც ყველგან, ეს გამონაკლისნი ყოველთვის საერთო ფერხულს სცილდებიან და თავისებურ სამოქმედო გზებს ეძიებენ, რა თქმა უნდა, ასეთი გამონაკლისებიც ძველ ქართველ ქალებშიც ბლომად იქნებოდენ. მაგრამ ნაკლულევნება და გამონაკლისები ძველი ქართველი ქალის საერთო სურათს ვერ შლიან, ვერ ამახინჯებენ, ამ რიგათ ქართველ ქალთა დიდი უმრავლესობა ჩვენ მიერ ზემოთ მკრთალად დახატულ სახეებით მიიჭრა მეცხრამეტე საუკუნის ბჟეებთან, საიდანაც უნდა შემოსულიყო საქართველოს სახელმწიფოებრივი ორგანიზმის ხსლმძღვანელი „ახალი ცხოვრება“, აქ ძველი ქართველი ქალი საბოლოოდ გამოემშვიდობა სამოღვაწეო ასპარეზს, და ამით სამოქმედო გზა დაუცალა ახალ ქართველ ქალებს. როგორი გამოდნენ ეს ახალი ქალები? აი საკითხი რომელიც უნდა განხილულ იქნეს ზემოთ მიღებულ წესით.

(დასასრული იქნება.)

სერ. გერსამია.

*) „ქართლის ცხოვრება“ ზ. ჭიჭინაძის გამოცემა—გვ. 668.

*) მოსე ჯანაშვილი--„საქართველოს ისტორია“ გვ. 350.

გულის პასუხი.

ყაზბეგის დაუბეჭდავი ლექსებიდგან.

გულს ჰკითხეს: ეგ—ზომ ნაღველი,
ნეტა სად მოგიხელია?
ან ერთხელ შენი ამბავი,
რად არსად გაგონილია?

გულმა სთქვა:—ჩემი ნაღველი
სათქმელად მეტად ძნელია;
სიცოცხლე სხვისთვის ნათელი
ჩემთვის შავი და ბნელია.

მაგრამ რა მკითხე, გიამბობ
ბედკრულს რა გადახვედია!
ეს ჩვენი წუთი სოფელი
ჩვენივე წანახედია.

ამ დროში მოძმე ძმისაგან
მტერსავით გაძაგრულია;
მტერი რას მიზამს?!.. ეს გული
მოყვრისგან დაჩაგრულია.

მისგან ვსვამ შხამსა მარადის,
თავში მცემს მისი ცულია,
ის მადნობს იგივ დამაშრობს,
მისგან ამომდის სულია.

მაშ კი გამიშვი, დავიწყო
მე ჩემი საგუბარია!
ნუღარ შევწყვიტამ რა მოსკდა
დიდი ხნის საუბარია.

დედა მომიკვდა პატარას,
და მარტოდ დავრჩი ობლადა,
დედი ნაცვალმა გამაგდო,
აღარ მიმიშო სოფლადა.

რაღას ვიზამდი უღონო,
ვის რად უნდოდი ბარგადა?
ყველასთვის მეტი ვიყავი
თავად ვიცოდი კარგადა,

გამოვესალმე ჩემს სოფელს,
ვნახე დედ მამის სამარე,
ზეცას შევბღავლე, მიწასა
ჩავბღავლე ცრემლით მოვღვარე.

მგინავდა ოხრად ეს გული
ბედკრული დახაზ-დაღარა,
ავდექ ჩემს გზასა დავადექ
უკუ ვიხედე ვეღარა...

მდღიდან სადაც კი გავედი,
სადაც გადავდგი ფეხია,
იქ დამხვდა მწარე ნაღველი
თავში დამეცა მეხია!...

რომ ვისმე გჭირვებაში
ძმურად მოეცა ხელია,
არ მახსომს სწორეთ იმ დღიდან,
რაც თვალი ამიხელია.

სადაც, მივდივარ, ვისთვისაც
ძალ ღონე შემილევია,
იმისგან სავსე ფიალი.
ნაღველი დამილევია!...

ბეითალმანი დავდივარ,
დღე ღამედ გადამქცევია
ჩემსავე ადგილს უცხოვარ
და კერა ჩამმნელევია.

დავსუსტდი, ღონე მომაკლდა,
სიცოცხლე გამჭირებია,
ამ ტიალს წუთი სოფელში
ერთხელ არ გამხარებია.

ა. ყაზბეგი.

ისევ ის*)

მუდამ ამაყი, ცელქი, ცბიერი,
უცნაურ რხევით გაივლის ქუჩებს,
შეხვდება ქალებს და ნებიერი
სალამისათვის ისველებს ტუჩებს,

რომ ხელთათმანზე ცრემლი დაჰღვაროს
ანთებს სიტყვების ჭიაკოკონას,
ფიცულობს ლექსის თორმეტ სამყაროს
და დაუბეჭდავ რითმების კონას.

მაგრამ თუ გრძნობა გაიორკეცა
ცაში არაოდ ხედნის გავაზებს,
მარგალიტებად დაამტვრეულ ზეცას
და სამაჯურად ქალს შესთავაზებს.

მგოსანს არ უყვარს ხალხთა კრებული
გრბოს წუთის მონას, მხოლოდ ადარებს,
და თავის თავზე შეყვარებული
მხიარულ ნიღაბს კოხტად ატარებს.

როს სიტყვის ფოლადს ხალხში გასტყორცნის,
როს მგოსანს ფარავს ძლიერი ტაში,
მის ტუჩის ფინჯანს ელექტრო ჭოცნის,
ნერვიულ სახეს ფარდის მარმარში.

და ვიდრე სცოცხლობს სიტყვა ქართული,
და კაზმულ ლექსის ახალი წყობა,
მის დიფნის გვირგვინს გესლით ჩართული,
მუდამ შეამკობს: შური და მტრობა.

მარიჯან.

*) ეს ლექსი წაკითხულ იქმნა ბათომში ი. გრიშაშვილის სალიტ. საღამოზე.

ქრონიკა.

— **რედაქცია სთხოვს ყველა რედაქციებს და გამომცემლობათ ჩვენს „მ წ ვ ე რ ვ ა ლ ს“ უგზავნონ თავიანთი გამოცემანი სარეცენზიოთ.**

— **კამოს ძეგლი.** უდროოდ დაკარგულ კამოს ძეგლის ასაგებად კონკურსი გაიმართა. კონკურსში გამარჯვება წილად ხვდა ნ. ნიკოლაძეს, რომლის საკვეთილმა ქართულ ხელოვნებას აჩუქა ოლიმპიური ბიუსტი აკაკისა, სალომეს ვნებით კოცნა იოანეს მოკვეთილ თავზე და ილიას ძეგლი „ქართლის დედა“—ეტკი არ შეგვდის, რომ კამოც ღირსეულ გამოხატულებას იპოვნიდა მოქანდაკის მოქნილ საკვეთელში, როგორც მარადიური სტიქია, ქარბუქი სულით, რომელმაც სიკვდილს სტიქიის ლახტით უპასუხა.

— **ოვანეს თუმანოვი.** სომეხთა მწერლობამ დაჰკარგა ფრიად საპატიო მწერალი ოვანეს თუმანოვი, რომელიც მუდმივი თანამგზავრი იყო ქართველ მწერლებისა. მიტომაც მისი დაკარგვა საქართველოს მწერლობამ, მიუხედავად სხვა და სხვა მიმართულებისა, გულწრფელად დაიტირა იგი, როგორც „იოანე ნათელი“ (ტერმინი გ. რობაქიძისა), ვისაც ესდენი ღვაწლი მიუძღოდა ქართველ-სომეხთა ურთიერთობისა და მეგობრობის განმტკიცებაში.

— **საუმაწვილო ჟურნალები.** დიდიხნის დუმილის შემდეგ ჩვენს ბავშვებს სასიხარულო ამბავი მოსდით: სახელმწიფო გამომცემლობა ამიერიდან ყოველ თვიურად მიაწოდებს „ნაკადულს“ მცირე წლოვანთ, ხოლო მოზრდილებს ორ თვეში ერთხელ—„ჯეჯილს“. ყველა მოქალაქე მოვალეა ფრიად სიმპატიურ ჟურნალებს ხელი შეუწყოს როგორც მასალების მიწოდებით, ისე მათ გავრცელების საქმეს.

— **რომენ როლანის „კოლა ბრენიონი“.** რუსულ ენაზე უკვე გადითარგმნა რომენ როლანის ახალი რომანი „კოლა ბრენიონი“. ეგანქრისტოფის ავტორი ამ რომანში არაჩვეულებრივ მხიარულ და რბილს ტანს იღებს, კოლა ბრენიონი ბურგუნდიელი მოხუცი ხელოსანია, პოეტი ფილოსოფოსი. იგი სიშინელს სულის ობლობას განიცდის. მისი სამშობლო ქალაქი ბოლოს ჭირისა და სნეობის მსხვერპლი ხდება. ჰკარგავს ცოლს, ქონებას, - ენგრევენ სახელოსნოს, უფვავენ სახლ-კარს. დამუხრგებული კოლა წიგნებში ეპოვებს დავარგულ სწორწონობის აღდგენასა. როლანი ამ მოთხრობაშიც ძლიერი სტილისტია, თამამი სახეების. სიცოცხლის სუნთქვა ახასიათებს მთელს წიგნს და აადვილებს მის კითხვას.

თეატრი.

— დღეს, 15 აპრილს, ქარ. სახ. აკადემიურ დასის მიერ წარმოდგენილი იქნება ბათომის საზოგადოებისთვის ნაცნობი ფრიად მხიარული კომედია ტრ. რამიშვილისა „**სტუმარ მასპინძლისა**“. პიესაში მონაწილეობს მთელი დასის საუკეთესო ძალები კონსტ. **ანდრონიკაშვილის** რეჟისორობით.

— **მიხ. გელოვანის** ბენეფისი, სამშაბათს, 17 აპრ. იმავე თეატრში შესდგება ბენეფისი ნიჭიერ მსახიობისა მიხ. გელოვანისა. წარმოდგენილი იქნება ბრიოს პიესა „**სარწმუნობა**“ ვალ. შალიკაშვილის თარგმნით. ამ პიესამ დიდი სენსაცია გამოიწვია თბილისში ამ ოთხი წლის წინ. გელოვანი მაშინ საგანგებოდ იქმნა გაწვეული რეჟისორ გ. ჯაბადარის მიერ. მას პირველს წილად ჰხვდა **სათანის** როლის განხორციელება, რომელიც ელლინურ სწავლით დაუბრუნდება სამშობლო — ეგვიპტეს და რევოლიუციური სულით აღგზნებული აჯანყდება ქურუმთა და ფარაონთა მიერ გამეფებულ წყვდიადის დასამხობად. ამ დღისთვის თბილისიდან საგანგებოდ გამოწვეულია ალისა ქიქოძე ნალოსის ლოტოს—იაუმას როლის განსასახიერებლად.

— ხუთშაბათისათვის დადგმული იქნება კომედია „სულელი“.

— მაისის პირველ რიცხვსდან სახელმწიფო დასი ვ. ურუშაძის ხელმძღვანელობით იმოგზაურებს დასავლეთ საქართველოში და აფხაზეთში.

— **საბავშვო წარმოდგენა.** აკადემიურ თეატრში დაიდგა რუსულ ენაზე ლ. ბერკოვსკის საბავშვო პიესა „Котик, Тосик и Барбосик“. პიესამ დიდძალი ბავშვობა მიიზიდა. კარგი იქნება, რომ ჩვენი ბავშვებისათვის ამ ხალისიან ზღაპარს გადმოკეთებდეს ვინმე.

უზუნდარა.

(ეტიუდი.)

პირველად ვნახე იგი თბილისის ერთ დიდ დარბაზში. საზეიმო საღამო, აუარება ხალხი, მაღალი წრის საზოგადოება, კეკლუცად დართული ბანოვანნი, ფარჩის და ბარბაროს სიფრიფა კაბები, ძვირფასი სამკაულები; ცის ფერადებს ისროდენ ელექტროს შუქზე ბრილიანტები; ცვცხლს უკიდებდენ ვაკეებს შავი თვალები.

გაიმართა ლეკური; გაკეთდა დიდი წრე. დუდუკის ტკბილი ხმაზე შეეარდა რკალში წერწეტა ჩოხოსანი, გამალა მოხდენით მკლავები და იწყო ალკატი სრიალი. შემდეგ აცეკვდენ კიდევ რამდენიმე რწყვილი.

არ ცხრებოდა ტაში და ვაშას ძახილი.

— უზუნდარა! უზუნდარა! გაისმა ვიღაცას ხმა. დუდუკმა დაუკრა მეტად ტკბილი, სალმა ჰანგი, ნელი, ნაზი და მიოვლემილი.

— ვსთხოვოთ ნუცას!.. სად არის შვენიერი ნუცა?... გთხოვთ!.. გამბრძანდით!.. არ შეიძლება უარი... გთხოვთ!..

გაისმა ხალხში ხმაური.

ვიდეგ წინ, გულის ფანცქალით ველოდი უცნობ მოცეკვარს, ჩემთვის ჯერ უხილავ შუშპარს.

უეცრივ გაჩდა წრეში საოცნებო არსება, ნამდვილი ქართული კლასიური სიმშვენიერე; მკრთალი, ოდნავ წოწოლა სახე, შავი თვალები, სადაო ჩაცმული შავ სამოსელში. გაშალა ბარმარა მკლავები, მოიღერა თეთრი ყელი და მთვლემარე გრაციით იწყო ნელი გოგშანი. მის ზეციურ სახეს უალერსებდა ნაზი ღიმილი, თვალთაგან კრთოდა ეშხი, ბრალი.

ცეკვავდა ქალი, ცეკვავდა იშვიათი მოხდენით და სახადა ცეკვით ღმოსავლეთურ ენებას. თვით ეს ენება ასული ამ საოცებო ცეკვა[illegible] ეროს იყო ხორცსხმული ეში[illegible] ყვარული. შევრტფოდი მას, [illegible]ვი... მისი ცეკვა ღვთაებრივია! ვინ არის ნეტა?

— ფთხილად! ერიდე ნუცას თილისმას. შენისთანები ბევრი გაუბამს ბადეში.

ამ სიტყვებით ქალმა გამიტაცა ხელკავით. ცარიელდებოდა დარბაზი. ჩავდიოდით კიბეზე. ოცნება ჩემი კვლავ ევლებოდა შვენიერ ასულს. გაჰქრა ჩვენება. აბა, ჩვენები დარჩა მარადის ჩემს ოცნებაში: უზუნდარა, დუდუკის ჰანგი, ნუცას ცეკვა, თვალები და ტანის რხევა...

გავიდა ორი წელი. მეორეთ ვნახე იგი ქუთაისის ქალაქის ბაღში; გაჰს ეხვია კოლხეთის ვაჟთა მოარშიყე ბეგოლი, მასთან იყო კატოც. ჩავიარე ნელის ნაბიჯით და მივეცი საგრთო სალამი.

— მობრძანდით, ბ.ნ—სისო! ვინ გაგაცნოთ! ჩვენი შვენიერი სტუმარი! კნ. ნინა გორგაზაშვილის მეუღლე.

ნუცამ შემომხედა მომხიბლავი ღიმილით და გამომიწოდა ფუნთუშა ხელი. ვემთხვიე ბროლის თითებს.

— მქონდა ბედნიერება მენახეთ ორი წლის წინ თფილისში კლუბის დარბაზში. თქვენ იცეკვეთ უზუნდარა.

მას შემდეგ თვალწინ მიდგია ის საოცნებო შუშპარი და თქვენი ღვთაებრივი სახე.

ქალი ოდნავ გაწითლდა, თვალებში გადეშალა სიამოვნების ვარდი.

— ქათინაური გცოდნებიათ, ყმაწვილო.

— **გეფიცებით სრული სიმართლეა.**

— ნუ თუ?!

კვლავ **შემომხედა** ცელქი ღიმილით. გავიარეთ. ქალი მეკითხებოდა საფრანგეთის ამბებს. ისიც ყოფილიყო პარიზში ამ ოთხი წლის წინ; ტიტინებდა შვენიერ ფრანგულს.

თანდათან მოგვშორდა ჩოხოსანთა რგოლი. დავრჩით სამნი. ჩამავალი მზის სხივები უალერსებდენ **მაისის** ტურფა ბუნებას. მოწითლო **ფერი** ეფინებოდა მიდამოს. ბრძელ **სკამზე** იჯდა ვიღაც მოხუცი ღენერლის ჩინით, დაღვრემილი სახით და არ გვაშორებდა თვალებს.

— რა კარგია ახლა ეტლით გასეირნება ფერმისკენ!—წამოიძახა კატომ.

— ნუცა, გავ-სეირნოთ, თუ გიყვარდ! ბ-ნი სისო იქნება ჩვენი შაფირი. რა შვენიერებაა, რომ იცოდე ჩვენი ფერმა, რიონის ხეობა! მაშ გავისეირნოთ!—ჩააცივდა კატო.

— სიამოვნებით, ჩემო კარგო, მარა ჩემს ბებერს რა ვუყო! რომ გაჯიუტდეს...

— არაფერია! შენებურათ მოუალერსე, მოუჩლიქე ენა, ისიც მოლბება ჩვეულებრივ, წვიდგომ მასთან!

ამ სიტყვებით ორივე ქალი ძიუახლოვდა მოხუც ღენერალს და გაუმართეს ალერსიანი საუბარი. კატა ხანი და მოირბინეს გახარებული.

— დათანხმდა; ვაშა! მხოლოდ ორი საათის მეტი არ მოგვცა ნება. ესეც კმარა...

გადახედეს ქალებმა ერთმანეთს და ჩაიცინეს.

გამოვეკალით ბაღიდან. იქვე იდგა ეტლები. ავარჩიე საუკეთესო და ჩავსხედით. შამოუარეთ ბაღს და გავჩერდით საკანდიტეროსთან, სადაც ვუყიდე ქალებს კამფეტოფული და ტკბილი ლოლოები. გავსწიეთ ჯიპვის ხიდით და შეუდექით არქიღლის გორას. ეტლი გავაჩერეთ ბაგრატის ტაძრის ნამგრეევებთან. კატომ გამომმართვა მცირე ქადალდი, ფანქარით დასწერა ორიოდ სიტყვა და გაატანა მეუღლეს.

შევედით ციხის **გალავანში. ჩვენს** თვალწინ **გადიშალა** ზღაპრული სურათი: მთელი ქვემო **იმერეთი, რიონის** ვრცელი ვაკე წვანეთ მობიბინე სიმიდის ყანებით იკარგებოდა ივრცეში. შუაში კი ვარცლიის ფრად ბზინავდა დაგრეხილი ფართო მდინარე. სამხრეთით საკმაოდ შორეს ამართულიყო სურამ-აპარის თეთრჩალმო სანი მაღალი ქედი თოვლით ფარული. ამ ზღაპრულ სურათს მთვარე ქარგავდა ოქროს ვარაყით. ცა წამის-წამს ცვლიდა ნაზ ფერადებს და იმოსებოდა თალხად. თფილი, სუბუქი ჰაერი ყვავილით სურნელით შეზავებული ათრობდა ყნოსვას. ვისხედით ქვებზე და შევტრფოდით მდუმარეთ ამ საოცნებო სანახაობას.

ამ დროს ჩემს გვერდით გაისმა გრძნობით სავსე, ნაზი, კრიალა ხმა. ეს იყო მშვენიერი ნუცა. იგი მღეროდა ქართულ ბაიათს.

— „ჩემო თავო ბედი არ გიწერია“... ბაბოდა ჰაერს ტკბილი, მომხიბლავი თან მწარე სევდით შეფერილი ჰანგები. გალობდა ტურფა ასული და ეს ნორჩი გრძნობიერი ხმები გულის სიღრმიდგან ამოხეთქილი იწვევდა ტრფობა-ალერსთან ერთად ძმიმე კაეშანს. ქალი თითქო დასტიროდა თავის ბედს უშნო მოხუცის ხელში და იმავე დროს მწვავედ ეძახდა ტიოს, მიჯნურს, ცულის მეგობარს საალერსოდ და სატრფიალოდ.

დამთორო უცნაურად ქალის ჰანგებმა; ვუსმენდი გარინდებული; შევტრფოდი მის ფერკმთალ სახეს, რაზედაც აფრქვევდა ბადრი მთვარე ციაცი სხივებს, ააშკარავებდა ვნებით სავსე თვალებს და ედემურ სიმშვენიერეს. გალობდა ქალი და ეს ნარნარა, ნაზად მკვნესარე ხმები მწვავე ზრიალით ინთქებოდა მყუდრო სივრცეში...

— სალამი თქვენდა, შვენიერნო! სალამი ბედნიერ სისოს..

ყურს მოხვდა ვაჟის ნაცნობი, რიხიანი ხმა. ჩემს წინ აიმართა შავს ჩოხაში ჩამჯდარი მოხდენილი კოტე. იგი მიესალმა ქალებს ხელზე ამბორით და ჩამომართვა მაგრათ ხელი.

— **დროს** ნუ ვკარგავთ! გავსწიოთ!

წამოიძახა მანვე; გაუკეთა ხელკავი კატოს და გაიტაცა. მე და ნუცა გავყევით უკან ხელკავივე. გავცილდით ციხის გალავანს. იქვე გვიცდიდა ორი ეტლი. ერთში ჩასხდენ შეყვარებულნი, მეორეში კი მე და ნუცა.

ეტლები დაეშვენ მთიდან, მალე ჩაირბინეს დაბლა და დადგენ ლეჩხუმის შარას რიონის პირად. ბედაური ცხენები მიაქროლებდენ ეტლებს გავცდით ფერმას. წინ იშლებოდა ლამაზი ხეობა. ყურს ესმოდა მდინარის ცხარე ბუტბუტი და ამ ბუნების ხმაურს ბანს აძლევდა ბუჩქებიდან ბულბულთა საამო სტვენა.

მიჰქროდენ ეტლები. კაშკაშა მთვარე თითქო გვეგებებოდა წინ. გვათრობდა ტკბილი სურნელით გრილი ნიავი. ირგვლივ სუფევდა ბუნების ზეიმი და ქორწინება. მწვარი, მცენარე, ყვავილი ფშვიადი ეფერდენ სიყვარულს. ამულს ზეციურს გრძნობდა სულის ხიმსალი...

შევტრფოდი ყურად დიადბუნებას, შევსტრფოდი ასულს გვერდით მჯდომარეს. ჩქროლავდა გული აღსავსე გრძნობით და განიცდიდა ზეციურ სიტკბოს, მარადობას...

უცებ ჩემს ხელს შეეხო ქალის ლბილი თითები. გამაჟეოლა ტანში ვით ელექტრონი. ჩემი მკლავი უნებლიეთ მოეხვია წყრწყეტა სხეულს. ქალის თავი მითვლემით მომესვენა მთოლეარე მკერდზე. დაიხარა ბაგე და ჩაეტკბო ნუცას მხურვალე ტუჩებს... ჩვენი გულები ბანს აძლევდენ ბუნების ზეიმს, ბუნების ჩვენსურს დიად გრძნობაზე. დრომ შეწყვიტა თავისი სრბოლა, იგი შენივთდა. გიჟი ენების, სიყვარულის ზენაარ ტრფობის ერთ წუთში გადნა თვით უსაზღვრო მარადისობა...

— კვლავ მიჰქროდენ ეტლები, კვლავ გარბოდენ ბედაურები... მაგრამ ამ ნეტარ დროს დავიწყებას მიეცა სულყველაფერი. არ მესმოდა არც რიონის ძლიერი კვნესა. არც იადონის ნაზი ტურფა... ველარ ვხედავდი ბადროვან მთვარეს და წინ გადაშლილს ტურფა ბუნებას... ჩემს მზერას ჩაექსოვა მხოლოდ ნუცას ციური სახე, ნუცას თვალები .. ჩემს სულს ათრობდა ნუცას კოცნითა აღქაფებული თვით უკადაგების შამპანური... ოჰ, ნეტარებავ! შენა ხარ ზამი და... საუკუნე. . . . .

* *
*

თენდებოდა. ცა აღუდგა მოწითლო ფერად როცა დავბრუნდით უკან. გამოველთ ხიდზე თუ არა, კატო სწრაფად ჩამოჯდა ჩვენს ეტლში. დამტკბარი კოტე წავიდა ცალკე.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

15|I 923 წ.

რიონელი.

ციხის ცრემლები

გაგრძელება.

მ ე ფ ე.
ეს ბრის შავლე? გამიგონია,
წინასწარ თქმაში ვერ ვინ სჯობნილა.
თუ ასე არის, გულთ-მისნობაში
უსწორო შავლეს მეც თაყვანსა ვსცემ!
მომაგონდება: ჩემი ოთარის
ბედის ვარსკვლავი მან ამოიცნო.
უეჭველია, ჯერ-კი მის ბაგე
ჩვენდა ნუგეშად ამეტყველდება!

ყ ვ ე ლ ა ნ ი.
(მუდარით).

შ ა ვ ლ ე.
(ხელს ასწევს, სამარისებურად სირუმე).
მზემ დაბასრულა თავის გრძელი გზა,
შუბის ტარზე ოთოქმის დასული.
რას ამბორთხენდი ჩემო ყორანო?..
ან რას სისინებ, ჩემო ასპიტო?..
ჭინკა მოახტა შავს კატას ზურგზე...
ღამურა მიჰფრენს მთვარის საკოცნად.
ჭიოტა, ჭოტი და ბუ ჰშფოთავენ...
ვის მოუხმობენ მზარავ კივილით?!

დედოფალი.
შავლე, შენ, შავლე, შენ გეძახიან!..

მ ე ფ ე.
ჰკითხე, რას გვეუბნოვენ ციური ღმერთნი?

ქურუმთ-ქურუმი.
მტერმა დაგვიგო, აგვიგდო შავლე,
თხილის ნაჭუჭად გვიქცია ცხე.

ხ მ ე ბ ი.
გვიშველე, შავლე, შავლე, გვიხსენი!

შ ა ვ ლ ე.
თქვენ შველასა მთხოვთ, მეც მიტომ მოველ,
რომ დაგეხმაროთ ამ გასაჭირში.
წუხელის გველმა გამომაღვიძა:
მთგარის სხივებით მოცოცდა ჩემთან,
ნესტრით შეეხო ჩემს წამწამთ ჯარსა
და თან სისინით ყურს ჩამომძახა:
წადი და იხსენ შენი ერიო.

ყ ვ ე ლ ა ნ ი.
ოჰ, შაელე, შავლე, ოჰ მხსნელო ჩვენო!

შ ა ვ ლ ე.
... და, აი, აქეთ გამოვეშურე...
ღამურას ფრთები დავწვი ლოცვის ცემს,
ჭიოტას ძვლები ვიქციე ნაცრათ...
ყორნის ნაფველა მთვარის რქებს ვუძღვენ...
ხელიკს კუდი მოვსჭერ, მორიელს თავი...
ბაზმთ დავინთე ეხლა გიშერსა,
ქარვას ნაკვერცხლად ავაგიზგიზებ
და გამოვიჭვეე უხილავ სულსა,
ვინც რომ ჭიხმობდა აქ მოსასვლელად.
(ხელს გაიკნევს, ცეცხლი ამოვარდება. ჩუმი ბუტბუტით ჩაჯარის გიშერს და ქარვას, ხოლო როცა ცეცხლი გაძლი ერდება, ყორანსაც მიაყოლებს).
ასმა ითასმა წერომ დიმძლია,
მწვერვალთა თავზე გადმოფრენილმა.
ოქ, კლდის ნაპრალში, სცხოვრობს ფერია,
კოპლი, ახმახი, ბროლის კბილება,
ის მაკრეფინებს ამ ძვირფას გიშერს,
ციაგთა პირზე ნატეხ ქარვასა...
აი ეს ლალი მთვარემ მიჩუქა,
ბივრიტი შუქურს გამოვტაცევი,
ხურმუხტი თვითონ ფრთოსან ეგშაპმა
რვალის გუგიდან ამოაცურა
და გადმომიგდო თამაშობის დროს...
ოჰ, ზეციერო, ოჰ უხილავო
ღმერთების ღმერთო, ყოველად ძლიერო,
შენ შეიწირე ეს ძღვენი ჩემი,
და უარს ნუ ჰყობ შავლეს პატიჟსა
ტანჯული ხალხის გამოსახსნელად.

ყ ვ ე ლ ა ნ ი.
შავლე, ოჰ შავლე... ოჰ მხსნელო ჩვენო...

შ ა ვ ლ ე.
აი ეს გველიც სამყურა, ბრძენი,
ჩემი ერთგული თანამშრომელი,
არწიეშა გლანჭით მიტომ მაახლა,
რომ შენ შეგწირო, ყოველად მოწყალევ!
(ყვერთხზე შეჰკიდავს გველს და კოკონზე გადაუშვებს. მოსჩანს გველის კლანჭნა, რომელიც ძეხვსავით გაწითლდება და შემდეგ ალში ჩაეშვება).

ყ ვ ე ლ ა ნ ი.
ოჰ, შავლე, შავლე, უხმევი თვით სულს,
აგვიხსნას ღმერთთა საიდუმლონი.

შ ა ვ ლ ე.
აგერ, ავარდა წითელი ბოლი,
ცისფერ ყვითლად აგვიცისარტყლდა,
მზემ სხივებითა იწყო შიგ წვიმა,
მთვარე, ვარსკლავეი, სცვივიან ალში,
სუ! ბროლის ნავი!.. მოდის!.. ის მოდის!..

ყ ვ ე ლ ა ნ ი.
ოჰ, შავლე, შავლე...

შ ა ვ ლ ე.
ეჰეთ, ეს სულიც,
ციურ ღმერთების მეისაიდუმლე!
(კიდევ ხელს გაიქნევს. ფანტასტიური სილამაზის შუქი მნათობდა ფეერიული სხივოსნობით, რომელთა შუა ამოიზდება ცეცელის ალის სამოსელში მოციმციმე სული, შიკრიკი ღმერთებისა).
ძლიავს! ეს შენ იყავი ღმერთთა შიკრიკი,
მლვიმის კარებს რომ მირაკუნებდი?
სალამი შენდა, ცის მოციქულო!
(ეთაყვანება).

ქურუმთ-ქურუმი.
სალამი შენდა, ცის მოციქულო!

დედოფალი.
გამოგვიცხადე საიდუმლონი,
რას გვეუბნოვენ ღმერთნი, ცის მოციქულო?
(სული ცეცხლის ფრთებს აშლის და ვარსკლავებით შეიმოსავს თავს).
მე შეგ გეხმობდი მცხოვანო სულო,
რადგან შენს თავსა ითხოვს დღეს ხალხი:
მაშ ახარებდე: ღმერთები დასცხრენ,
ეს ციხე ქირთლის ამოშენდება,
და მტერი უმალ განადგურდება...

შავლე.
(აღტაცებით, მეფე დედოფალს და ხალხს).
ხომ გესმით, ხალხო, ღმერთები დასცრნენ:
ციხე ქართლისა აშენდებაო!

ყველანი.
(რელიგიური მოწიწებით).
დიდება ღმერთებს, ერის მფარველებს!..

სული.
... ციხე ქართლისა ამოშენდება,
მაგრამ ამისთვის პირობას სდებენ,
და ეს პირობა იქნება ძნელი:
ზედ იმ ადგილას, სადაც კედელი
ურჩობასა სწევს აშენებაზე,
სამირკველს უნდა თან ჩაატანოთ
ცოცხალი სახით ძე ხორციელი,
ისიც მხოლოდ და დედის ერთაო.

ხმები.
(სახოგადო დრტვინვა, რომელიც—გაუბედავად წამოიწყვენ).
— რაო, ეს ... თქვა?
— შავლე, ...
მეფე.
ყურმა გვი... ... ოას ითხოვს სული?

ქურუმთ ქურუმი.
ისე მომესმა. დედის ერთას გვთხოვს.

დედოფალი.
ნუთუ?! ... ! გვითხარი შავლე...

შავლე.
თუ არ ... ყურთა სმენამ,
ვგონებ, ღმერთები ითხოვენ ჩვენგან
სამირკველისთვის დედის ერთასა.

დედოფალი.
ეაი იმ დედას! ჰოი ღმერთებო,
ვით შეიძლება ასეთი დასჯა
მშობელი დედის? სჯობს, უმალ ძუძუ
მარწუხით სწიწკნოთ, მწარედ დაშანთოთ,
ვიდრე გასწირავთ საბრალო დედას!

სული.
სწორედ ახსენით სიტყვის ქარაგმა:
დედის ერთასა ითხოვენ ღმერთნი,
თუ გსურთ აშენდეს ციხე დამხსნელი.

ხმები.
(სიხარულით ვაჟკაცი ვაჟკაცზე გამოვრჩევა).
— ბიჭოს, ადვილი საქმე ყოფილა...
— დედის ერთაო—ასე, სთქვა არა?!

ქურუმთ-ქურუმი.
რახანც სთქვა სულმა, სჩანს, რომ ასე:
კენჭის ყრით ვცადოთ, ვის ერგოს წილი.

ხმები.
(აღტაცებით).
— თუ ესეა, ბიჭებო, რაღა კენჭი ყრა გვინდა...
— ვისაც უნდა, ხელი დაგვადოს...
— აი, თუნდა მე...
— შენ რათა, შვილოსა, ისევ მე წავალ...
— შენ მოხუცებული დედა გყავს, მე კი ობოლი ბიჭი ვარ, არავინ ამიტირდება...
— რას ჩამომეკიდე, ბიჭო, შენ შენი ობლობა არ გეყოფა?
— მე რაღა თქვენზე ნაკლები დედის ერთა ვარ!
(და ასეთი ძალადობა ჯგუფიდან ჯგუფზე გადადის და კამათი დიდხანს არა სცხრება).

ქურუმთ-ქურუმი.
მამილოცნია, ჩემო ხელმწიფევ,
ამდენ ერთგული ქვეშრდომის ყოლა.

მეფე.
(ნაღვლიანად თავისთვის).
ადამიანის ცოცხლივ შეწირვა
მაინც მოსალოცს არ წარმოადგენს.
(ხალხში კი იგივე ჩოჩქოლია, ლამისაა ჩხუბზე გადავიდნენ).

შავლე.
დაჩუმდით, ხალხო, სული შეირხა,
ტუჩი შეჰკვალთა მცირე ღიმილით:
ვგონებ, ახსნა ჰსურს, თუ ვით შეგვწოთ
ღმერთებისათვის სასურველ ზვარაკს.

ხმები.
(აშფოთებით).
— რა დროს ქარაგმებით ლაპარაკია...
— პირდაპირ ხელი დაგვადეს.

შავლე.
(კოპებ შეკრული ამართავს კვერთხს და დუმული ჩამოვარდება).
ვით სწევთ ურჩობას, უგუნურებო,
როცა ღმერთებს სურთ გამოაცხადონ
თავიანთ ძალა და ნების ყოფა!
ვით მიხვდეს ღმერთთა განჩინებასა
ამ ქვეყნის მტვერში აღზრდილი შვილი!
რა ვიცით, ვინ სურთ დიად ზვარაკთ:
იქნებ ეს მე ვარ, მოხუცი შავლე,
იქნება შენ... ან ის... ან და თვით მეფე...
მეტად რთულია ზეციურ ძალებს
მიუხვდენ ჩრდილნი საიდუმლოსა.

დედოფალი.
ოჰ, განმაშორეთ, წინასწარვე გვრძნობ,
მოხდება დიდი უბედურება!

შავლე.
გთხოვთ, დედოფალო, სულს მოუსმინო.

სული.
ეგ ამოცანა არაა ძნელი:
აი, ადგენეთ თვალი მზის ჩასვლას.
სულ მცირე ხანში ციურ ზარს დაჰკვრენ
და თქვენც შეგესმით ცხენთა თქარუნი;
ბუკნაღარის ხმა შეარყევს ბრეს
და თავის ფეხით პირველი მოვა,
ვინც საჭიროა ციხის საძირკვლად.
შავლე, გახარებ, იდგე დარაჯად,
და თუ ყოყმანი დაიწყონ მსხვეპლზე,
დასწყევლე, ღმერთნი განგიდგებიან:
მსხვერპლს წმინდას ჩირქი რა წეცხობა,
იგი თვით მსხვეპლის ღირსებას ჰკარგავს!

ხმები.
— ხომ გაიგონეთ, თვითონ მოვაო...
— კარგი, მაგრამ ის რაღათა სთქვა, თუ ყოყმანი დაიწყონო?
— როგორ თუ ყოყმანი! ეს რომელ თავზედ ზეა ლაპარაკი?

მეფე.
აგვიხსენ, შავლე, ვიღას მოველით?

დედოფალი.
თემურ ოჰ, თემურ... წავიდეთ... მე გვრძნობ,
მოხდება დიდი უბედურება.
(ზარის ხმა ციდან. სამარისებური დუმილი. ბედნიერება და გამოურკვევლობა).

შავლე.
განიხარებდე, ოჰ ერო ჩემო,
რჩეული ღმერთთა უკვე გამოჩნდა.

მეფე.
ვინ არის, შავლე?

შავლე.
ის, ვინც მოაპობს
სიფრცეს ღმერთების საფარველიდან.

დედოფალი.
თემურ, ოჰ თემურ, გთხოვ, გეევდრები,
გავშორდეთ-მეთქი ამ წყეულ ადგილს...
გვრძნობ მთელი გულით, ოჰ ჩემო თემურ,
მოხდება დიდი უბედურება!

მეფე.
გარდასახადი გარდეჰხდეს ყველას.
(შორეული მხედრული სიმღერა. საზოგადო აღტაცება და ცნობის მოყვარეობა. სცენის სიღრმისკენ გაიფანტება ხალხი, ერიამული, და ხმები ,,მოდიან, ვაშა''!).

შავლე.
აგერა, ვხედავ თვით ნეტარ რჩეულს,
ორბის ფრთა-სხმული აქროლებს მერანს,
თითქოს თეთრ სასძღოს ელოდებოდეს...
აგერ, გადმოხტა! ხალხს ესალმება.
მარმარილოდან ნაკვეთი შუბლით,
ცეცხლმფრქვევი თვალით, ძლიერი მკლავით,
მოაქვს ერის ხსნა და გამარჯვება.

დედოფალი.
(კვნესით).
თემურ, ოჰ თემურ, გაფიცავ ღმერთებს,
წავიდეთ: ვგრძნობ, რომ უბედურობა
მოხდება დიდი.

მეფე.
სადღა წავიდეთ?
ბედმა დაგვბღუჯა ქორის კლანჭებით.

შავლე
(თან და თან გაბრწყინებული ხალხის ბედნიერი ერიამულის დროს ქუდების სროლა, თამაში).
მოდის... კეთილი ღმერთთა შეხვედრა!

ქურუმთ ქურუმი.
ამას ვის ეხედავ? გელა... ... ზურაბ..
წინ კი. ... ..
(თავლზე შესამოსის კალთას იფარავს).

შავლე
(მეფეს).
მომილოცნია.
ოთარი მოდის... ოთარ ყოფილა
ღმერთებისაგან ხელ დადებული.
(ამასობაში შემოვა ოთარ, მისი ამალა შესდგება სიღრმეში: შუაში გელა გაშლილი დროშით. ზურაბ და რამდენიმე ბაკი ხმალ ამოღებულნი ამოუდგებიან გელას. დედოფალი შეჰკივლებს და მეფეს მიეყრდნობა. ერთგვარი ზარი.

დედოფალი.
ოთარ, ოჰ შვილო!.. ოჰ, ბედო ჩემო!

მ ე ფ ე. (შავლეს)
ამას მილოცავ? შაელე, ოჰ შავლე,
ეს იყო შენი დიდი პატიჟი!?.

ო თ ა რ.
აგერ, მეც მოველ... მომილოცნია,
ხალხო მომაქვს ხსნა, ნუგეშის სხივი:
მოდის მთელი მთა, ვით ნიაღვარი,
ბარელთ კოლხელნი მხარს უმშვენებენ,
თვით შორეული მეზობლებიც კი
გუნდ-გუნდს ჰგზავნიან მოსაშველელ:
მოდის პართია, დიდი სომხეთი,
ვინც მინახავდა მთელ ორი ზამთრით...
მაგრამ... ეს რას ჰგავს, რომ მშობელ მამას
არ ჰსურს რომ შვილსა გადამეხვიოს?
მამავ, რას ნიშნავს ეგ მუმუნვარება?
მიწყრები, ბანა, რომ დაგვიანდი?
აღრე შეგიპყრო სულმოკლეობამ.
მაშავ, გახსოვდეს დიდი აღთქმანი
რომ ქრთლოსიანთ საგვარეულო
დასთრგუნავს თვითონ მარადისობას!
თუ ჩემ არ ყოფნამ მტერი აიგდო
და ქედ-მაღლობა იწყეს უგნურად,
ოთარ მოგიკვდეთ, თუ ზურგში შუბებ
გადატეხილი არ დავილალო...
ან, დედაჩემო, რა გემართება?
ასე მგონია თითქოს ყველანი
ცივი სამარით ამოულიხართ!
საბრალო ქალო დედობრივ გრძნობამ
სიპარბით გული გადაგიბზარა
და ვერ ახერხებ მშობლიურ კოცნით
ფრთები შეასხა შენს სარეულსა

დედოფალი.
ოჰ, ოთარ, ოთარ, დედა ვარ შენი
და ნუ გიკვრის თუ ცრემლებათ ვდნები.
ოჰ, ოთარ შვილო, ოჰ, ოთარ, ოთარ...
(ნერვიულად.)
ნეტავ დედისა ტკივილი ზეცამ
ცოტაა ოდენად მაინც უწყოდეს.
მაგრამ ოჰ, არა! ის გულ ქვავია,
იმან არ იცის მშობელის გრძნობა,
რაა წამება მშობიარეობის...
ოჰ, ოთარ, ოთარ! შვილო, ოჰ ოთარ!..
(კოცნა ისტერიულ გატაცებაზე გადადის).

მ ე ფ ე.
(მოულოდნელი გვირგვინით კვერთხს დაარტყამს].
არა, სტყუიან! სტყუიან, ვფიცავ,
ვითომც ღმერთები არსებობდნენო!
ვფიცავ, იცრუა თვითონ შავლემაც,
ამ მაწანწალა ბებერ ტურამა:
ეგ შვილი არის ღრე კლდეებისა,
ნადირზე მეტად ნაღირად იქცა,
რა უნდათ ღმერთებს ასეთ ველურთთან,
თუნდაც რომ მართლა ცად არსებობდნენ?
შენ პასუხს აგებ, ვით გამყიდველი:
ეს ქურდ-ბაცაცა შეიპყართ, ხალხო!
(ხალხში ზარი და დრტვინვა.)

შ ა ვ ლ ე.
სიზმარში ვარ თუ, მეფევ, გაფრთხილებ,
ნუ გაარისხებ ზეციურ ღმერთებს!..
არ ჰშვენის მეფეს შავი ძუნწობა
გამოიჩინოს ხალხის ხსნისათვის.

მ ე ფ ე.
კიდევ მიბედავ? ურჩობისათვის
ისე ჩაგახრჩობ, ვით ქოფაკ ძაღლს!

ქურუმთ ქურუმი.
მეფე არ სცდება: შავლემ იტყუა.
შეჰკარით, ხალხო, ეს მოღალატე.

შ ა ვ ლ ე.
შენცა, ქურუმო!? ოჰ, ერო ჩემო,
ეხლა იტირე შენ შენი თავი!..
განმშორდით ორნივ, ქვეყნის ორგულნო,
თქვენთან არა მაქვს ეხლა მე საქმე.
ოთარ, ოჰ, შვილო, ეხლა მოგმართავ...

მ ე ფ ე.
(შეაწყვეტინებს]
ხმა, კრინტი, შავლე, თორემ აღსრულდა!

შ ა ვ ლ ე.
სიკვდილის შიშით ვერ დამადუმებ,
უნდა ვთქვა, მეფევ, რადგანაც ამას
მოითხოვს ხალხის ბედნიერება!

ო თ ა რ ი.
ოჰ, შავლე...

შ ა ვ ლ ე.
ოთარ, იცოდე,
ღმერთნი მსხვერპლს გვთხოვენ...

ო თ ა რ.
(უხმო განცვიფრებით)
რა ძსხვერპლსა, შავლე?

დედოფალი.
(ეხვევა)
ყური არ უგდო ამ ყბედსა, ოთარ!
ისეთი რაშე მოსჭორა შაგან,
რომ, თუ აღსრულდა, მაშინ ვიჯობდა
დედის მუცლიდან არ შობილიყავ!

ო თ ა რ.
უარესს ამბობთ... სულ დაგიბნიე:
შავლეს ცილს სწამებთ, ჩირქსა სცხებთ დიდსა.
გამიგონია, ჩემი მოვლენა
ვასკვლავთა წიგნში მან ამოიცნო,
ვიცი ისიც რომ ლომის ყვირილზე
წინასწარ ჩემი ბედი განსჯვრიტა
და სთქვა: ,,ლომის კლანჭს თათით გვაჩვენებს,
სჩანს, ხალხს დიდებას განუმზადებსო.''
მე ამ დიდების ძიებაში ვარ:
ქარიშხლის ეტლის ცხვნებს ვაგიყენებ,
ელვის რახტსა ვსცემ, უფსკრულებს ვანგრევ,
რომ ჩემი ხალხი ვაბედნიერო!
და აი, ვაჟკაცს როს ძალა მგრჩის,
გსურთ დაიკნინოთ დიდი მისანი!..
ამბობთ, მსხვერპლს გვთხოვსო, და მერე რა
მსხვერპლს!?
მეომარს შიში როს ჰქონდა მსხვერპლის?
გმირთა ჩონჩხების დიდმა კოშკებმა
განა არ ახსნეს ეს ერი ჩვენი?
მსხვერპლი თუ უნდათ, მიიღონ ეს გზით,
ნურვინ შეგვწამებს პირქუჭ ძუნწობას:
თვითვე ავმართავ ამ მოქედილ ფარს,
სამოცთო ჭალაკში მოვნახავ კრავებს,
ჯეირანს, ქურციკს, ბროლის რქებიანს,
ირემთა ჯოგსა და ნიშა ხარებს,
ნუ თუ ყველა ეს არ კმარა მსხვერ,ლად?

შ ა ვ ლ ე.
ღირსეული ხარ შენ შენი ერის,
მაგრამ, ოჰ, ოთარ, ნეტაკვი რომ ღმერთნი...

ქურუმთ ქურუმი.
კმარა, რეგვენო ამდენი ბოდვა...
ოთარ, არ უგდო ყური ამ ჩერ ჩეტს:
სიბერემ ჭკუა გამოუფიტა,
ან და, თუ კიდევ უკრის გონება,
მაშინ ერთიღა დაგვრჩენია, ესთქვათ:
მოკიდულია მაცდურ ოქროთი.

დედოფალი.
(ეხვევა)
ოთარ, მათ ჰსურთ რომ ასე ცოცხალი,
ჩაგმარხონ ციხის ბნელს საძი კველში...
(ოთარ შეჰკრთა, დედოფალს გულზე მიეყუჟა.)

ქურუმთ ქურუმი.
აი, ჩერჩეტმა შავლემ ეგრე სთქვა,
გმირსა გმირობას გაცლის ხელიდან
და უნდა მოკვდე ისეთი სახით,
რომ შენი ხმალი ჩვეული ცეკვას
დაყრევინებულ მტრის თავებზედა,
უნდა ჩლუნგათა ჩაგყვეს ბნელეთში,
ქვიშა და ლოდთან საბრძოლველადა!
აი რას ამბობს ბებერი მგელა!
და ეს ხალხიცა, ბრმა და უტვინო,
ვისთვინაც ვზრუნავთ, მაგრამ ზრუნვას კი
ვერ დაინახავს და ფეხით გაგთელს,
რომ მადლი მატლათ გადაგიქციოს,
ითხოვს, რომ შავლეს სიტყვა აღსრულდეს.
ისე ჰგონებენ, ვითომც ღმერთები
უტიფრობაზეც სდებდენ თავს ხოლმე.

შ ა ვ ლ ე.
(ქურუმთა ქურუმს.)
როგორ? შენც, ვისაც ღმერთების ელჩათ
გთვლიდა, ქურუმო, მორჩილად ხალხი,
შენცა ღალატობ ღმერთთა კანონსა?
ხალხო, არ შედრკე, შემოიკრიბე
სიბრძნე, მამათა სულის სიმტკიცე:
მეფემ იპოვნა ღირსი მოსარჩლე
ამ მოღალატე ქურუმის სახით.
მაგრამ ვი მათ, თუ მართლა ჰბედავენ
ღმერთებს აღუდგნენ განჩინებაში.
(ხალხში აშკარა მუქარა.)

ოთარი.
ლამის გავგიჟდე... გამიშვი, დედი.
ხელს ნულარ მიჭერ... გადასწყდა, მორჩა!...
თუ კი ასე... თუ ზეცით გვთხოვენ
მსხვერპლად მიიღონ ეს ჩემი თავი,
მაშინ ვიღებ ხვედრს, ავჩირაღდვები,
რომ ხალხს სიცოცხლე მით გავუნათო.

მეფე.
ოთარ!...

დედოფალი.
ოჰ, შვილო, არ გგბრალები?

ოთარა.
ოჰ, როგორ არა, დედა ხარ, ვიცი,
და მიტომაცა დიდად მებრალები.
მაგრამ ღმერთებმა მომცეს სხვა დედაც,
და ეს დედაა ეს ჩემი ხალხი,
ვინც ამხნევებდა ჩემს ვიეკაცის გულს
და გაშლილ დროშით დამაქროლებდა.

შავლე.
ღმერთმა გაკურთხოს, ოჰ შვილო ოთარ!

ხალხი.
— ოი შენი პირიმე შენი...
— ბიჭიც ასნი უნდა...

ქურუმთ ქურუმი.
(გადაეღობა).
შაგლე, გეყოფა თავხედობა, ნულარ აბრიყვებ ამდენ ხალხსა.

მეფე.
ხალხო, შეიპყართ მოღალატე!

ხალხი.
— როგორ თუ მოღალატე!?
— ჩვენ ვიცით, ვინცაა მოღალატე...
— დიდი ხანია გამჩნევთ ამ ორგულობას...
— ღმერთები რამდენჯერ შეგვიგინე?...
— ისა, ის ქურუმთა ქურუმი...
— გავდევნოთ, გავდევნოთ...
— ვინ ამბობს, გავდევნოთ! აქეთ ჩავაქვავოთ...

ქურუმთ ქურუმი.
ბრიყვებო, იცით კი რას ამბობთ? მაგით უფრო გაარისხებთ ცას; მეფე ორგულიაო, ქურუმთ ქურუმმა გვიღალატაო, ღმერთები გაგვირისხეო. ჰო, მაგრამ თუ ჩვენ მოღალატე ვართ, შავლე ვინღაა, ეს ის შავლე, ვისაცა ჰსურს, რომ საუკეთესო სარდალი მოგვტაცოს, და მერე ვინ? მეფის ძე, მემკვიდრე ჩვენი! გავიწყდებათ, რომ მეფე ღმერთების მემკვიდრეა, ხოლო მე-გონება ციურ ძალებისა და შუამავალი ღმერთთა და მეფისა შუა. საქვეყნოთ ვამტკიცებ, რომ შავლე მოსყიდულია. ყვიელი ოქრო ყველას თვალს სთხრის... წადით, ნახეთ მაგისი გამოქვაბული, იქნებ იქ ნახოთ ოქრო და ვერცხლი, რომელსაც ვეშაპნი სდარაჯობენ. საქვეყნოთ ვამტკიცებ, რომ ღმერთეეს მსგავსი არა დაუვალებია რა... შეიპყართ ეს ჩერჩეტი, შეიპყართ მოღალატე და თვითონ ეგ ჩააგდეთ გველითა და ბაყაყებით სავსე ორმაში, თუ გინდათ რომ მირონ ცხებულ მეფეზე შური არ მოგაგონ ზეციერმა ძალებმა.
(ხალხი ორად გაიყო, დრტვინვა გაძლიერდება).

შავლე.
თუ აგრე არის, იყავთ წყეული,
ცოდვაში დაღპით ცოდვის შვილებათ.
მეწყერმა გზიდოთ და ჯოჯოხეთმა,
თუ პირადს რჩეობთ, ვიდრე ხალხისას.
იყავთ წყეული.., განვედით ჩვენგან!
ხალხს არ ჰსურს ჰყავდეს ასეთი მეფე
და არც ქურუმი წუწკთ მხოხავი.
რომ არ მოაკლდეს შაბ ნასუფრალი!

ოთარ.
მამავ, ოჰ მამავ ვეღარ გაუძლებ
ამდენ ტანჯვასა და წყევლა-კრულვას...

შავლე.
(მეფეს.)
შენ ამ გვირგვინის არა ხარ ღირსი...
ხალხმა მოგცა და ხალხივე აგხდის...

მეფე.
მე დიდხანს ლოდინს არ ვარ ჩვეული:
შეიპყართ ეხლავ ეს მოღალატე!
(ბრინჯაოს ფარზე შემოჰკრავს, დარაჯნი უძრავად სდგანან.)
აღარ ინძრეევინ? კარგი, მაშ მე ვცდი
ჩემი მარჯვენის ძალ ძალა-ღონეს!
(შუბს შემოუქნევს. მაგრამ ჰაერში შეუჩერდება. ეპილეპსია უმეორდება. შუბი დაუვარდება და საშინელ კონვულსებს განიცდის.)
კიდევ დავმარცხდი...

დედოფალი.
(მოეხვევა).
თემურ, ჰო თემურ!...

შავლე.
უგნურო, ბრიყვო ხელისუფალო,
ვით ჰპედავ ღმერთთა მსახურის მოკვლას:
აგერ, ეგ შენი მფრინავი შუბი,
მტრის გულგვამზედა ჩვეული ჯირითს,
ხელზე შეგაკვდა, ვით ხვლიკს ნესტარი,
როცა ვეშაპთან მიდის საკენად.

მეფე.
(კვერთხით შეეცდება წამოდგომას, მაგრამ წატორტმანდება და დედოფალს მიესვენება.)
ოოოჰ, თავი, თავი, მისკდება.

დედოფალი.
თემურ, ოჰ თემურ, აკი გითხარი,
უბედურება მოხდება მეთქი.

შავლე.
არა, ჯერ მთლად არ შემოუვლია
ერის წყევლასა და ხალხის კრულვას:
ლეშს აღარ ჰშვენის თავზე გვირგვინი.
(კვერთხით გვირგვინს გადმოუგდებს).
ღირსი არა ხარ ატარო იგი.
ეს სამკაული ხალხს ეკუთვნოდა,
ხალხმა მოგანდო, ხალხმა გაკუთვნა,
მაგრამ ოა ტოი ვერ შეიმშენ ე,
ხალხსვე ვუბრუნებ ხალხის კუთვნილსა!
ხალხო, დღე ... ...
ეგ ... ...
ვინც ... ...
ვინც თქვენი ... ...
განვეკი ... ...

ხალხი.
შეხედეთ, ჩვენი ცოდვა რა რიგად ჰკუნჩხავს...
— ახია, ღმერთთა მოღალატეზე!

დედოფალი.
ჩემო ხელმწიფევ, ოჰ ფემურ, ფემურ...

შავლე.
დაგსვა დაღი შენს ხელმწიფეებს:
ცოცხალი ლეშში ვით ეხელმწიფებს!

ხალხი.
— რაღას უყურებთ, ჩავქოლოთ ქვებით.
— აქვე ამ ადგილს გავათახსიროთ..
— სიკვდილი მეფეს, სიკვდილი მეფეს.
(ქვებს დასწყდებიან.)

შავლე.
შესდექით, ხალხო, წაქცეულს ნუ სცემთ!
ეგ დამნაშავე ისე დიდია,
რომ ვერ ვეღირსებთ ჩვენს მიწა-წყალში,
კვლავ ჩაიმარხოს წინაპართ მზგავსად!

ხალხი.
ძაღლებს შევაჭმევთ მაგის გახრწნილ ლეშს!...

შავლე.
არა, არც ეგ მსურს: ხატება ჩვენი
ნურმც შეიგინოს ისე მდაბლათა,
რომ ოთხფეთა ღირსი გავხადოთ იგი!
არა, მოვნახოთ სულ სპეა გზა ხსნისა:
ეგ უცხო იყო ჩვენი ქვეყნისთვის,
დე, უცხოეთში ჩაჰყარის ძვლები!

ოთარი.
(მტანჯველ ფიქრებიდან ერკვევა. საკინძეს ჩამოიგლეჯს).
ოჰ ერო ჩემო, ერთი შემხვედეთ,
ცრემლით ვით ვდნები ცრემლს არ ჩვეული!
არა, არა მსურს, სხვის ცოდვა ვზიდო.
მამა მამაა, მე ძე ვარ ერის,
და რახანც ხალხმა მომთხოვა თავი,
უნდა კიდევაც მას შევეწირო,
აი საბუთიც: მსხვერპლად ჩემ თავს ვთხოვთ
ძლიერი ძალა ამ ციხისათვის?
კარვი მიიღებს ჩემივე ნებით,
ოღონდ აშენდეს ციხე დამხსნელი!
(ეიშველს გულს მახვილით იგმირავს.)

დედოფალი.
აჰ რა ჰქენ შვილო, ოთარ, ოჰ ოთარ...
(მის გულზე დაეცემა, სახოგადო დრტვინვა.)

შავლე.
შვილო, ოჰ, ოთარ, ერისა წყევლა
არ მომიღია, ვფიცავ, შენზედა!

ოთარი.
გმადლობთ... ოჰ, გმადლობთ ყველას ერთადა,
რომ მარგუნეეთ რჩეულისპედი...
მოვალეობას ვიხდი ოჰ, ხალხო!...
წამიღეთ ეხლავ... ცეცხლის მწვერვები
ჩემს სულს თქვენს ხსნისთვის მოაფრინებენ...
ჩამმარხეთ, ხალხო, სწორედ იმ ადგილს,
სადაც კედელი არა შენდება
(სიკვდილს ებრძვის).
ნეტავ სიკვდილით ჩამომრეცხოს
მწარე სირცხვილის საშინელება.
(კვდება.)

დედოფალი.
ოთარ, ოჰ, ოთარ, ბედკრულო შვილო!...

ხალხი
— ღმერთები გვსჯიან...
— მეფის ბრალია...
— შეხეთ, ქურუმი ტუჩებს როგორ იკვნეტს!
— პირველი ეგი უნდა ჩავქოლოთ...
— როგორ განზე სდგას... სეირით სტკბება...
— გასწით, გაგვშორდით, ჰაერს ნუ შეხამავთ...
(ხელ ახლად ქვებს დასწვდებიან).

შავლე.
დასცხერით, ხალხო, მაგათ ეკმარვით
თქვენი წყევლისა მრისხანე სტყვა...

ხალხი.
მაშ რა ვქნათ, შალვე, აგვიხსენ თვალი.

შავლე
გზა ერთი იყო და ისიც სწორი:
მაგრამ სიცოფემ მოლთ წაგვლეკა.
თუმცა ოთარი ღმერთთა რჩეული,
რაინდის სახით შეხვდა სიკვდილსა,
მაგრამ... პატივი მისსა ხსენებას:
მსხვერპლს აღარ ვთქმის მსხვერპლის სახელი,
ოდეს ყოყმანი დაეუფლება.
მაშ, შვილნო ჩემნო, ვიზრუნოთ სხვა გზით:
გადაასვენეთ გმირთა სავანეს,
უკანასკნელი ხელმწიფის შვილი:
მხედრულ სალმით, დროშის ფრიალით
დაამშვენეთ მაგის საფლავი:
წესი როდია გმირს რომ მოვტაცოთ
მისი გმირობის დიადი სახე!
(თვითონ ასწევს ოთარის გვამს და გადასცემს მორჩილთ, რომელნიც სამგლოვიარო მუსიკით გაასვენებენ. ხალხის ნაწილი გასდევს.)
თქვენ კი, ყოფილო მეფევ ამ ქვეყნის,
დედოფალო და ქურუმო დიდო,
ამაოდ სცდილობთ გმირის სიკვდილმა
გიხსნათ სირცხვილის დამწველ ცეცხლიდან:
გასწით ოთხკუთხით, სად თვალი გიკრთეს,
ოღონდ ნუ იყლით ჩვენს ქვეყანაში...

მეფე.
კმარა, დრო არის მოეღოს ბოლო,
ამდენ უკუღმართ თავხედობასა.
ეჰა, და მივალ: მაგრამ წაიყვანთ
თვითონ ამ ხალხსაც: თქვენ ეი, ხალხო,
არ ვიცვლი აზრსა ყოფილ ღმერთებზე,
ვკადნიერდები და კვალად ვიტყვი
სტყუიან, როცა მძიმე მსხვერპლს გვთხოვენ!
შეჰკარით შავლე, ბეცი მეტყველი,
მსხვერპლად შესწირეთ სწორედ იმ ღმერთებს.
რომელთაც სისხლით დათრობა სურდათ.
თქვენ კი მომყევით ეი, თქვენ, ხალხო,
ენდეთ ამ მახვილს და ჩემს მარჯვენას,
მე გაგიძღვებით მტერთა სამუსვრად,
და გაძლევთ ფიცსა, რომ გაგამჯვენთ,
როგორც მტრებზედა, ისე ღმერთებზე,
ვიხაც ბორკილ ქვეშ ჰყავდით, ზარს გცემდენ!
მომყევით, ხალხო რომ თვითო გარდაქმნათ
სულ სხვა ღმერთებათ, სულ სხვა გმირებათ!
(ხალხი უძრავად სდგას.)

შავლე-
რას დგეხართ, ხალხო, ხომ კარგად ხედავთ,
ღმერთები კვალად ვით გაგვიწმინდა!

ხალხი.
ზიზღი ესირცხოს!... ზიზღი გამყიდველს!...
— იყავთ წყეული, იყავთ წყეული...
— რაღას უყურებთ ჩავქოლოთ ხალხო...
(ქვებს დასწვდებიან და წყევლა-კრულვით განსდევნიან).

შავლე.
ძლიავს! მოეხადა ჩვენს ერს სირცხვილი!
(დასასრული იქნება.)

დ. კასრაძე.

მ. გაბაშვილი.

მონასტრის კიდეთა შორის

დასასრული.

რამდენიმე დღის განმავლობაში თვევდორე მონასტრის გალავანში არ გამოსულა. ავად იყო, სად სვამდა, სქამდა, სალოს არ უნახავს, ის ამ გარემოებით შეწუხებული იყო, მაგრამ ამბის კითხვას ვერაპირდებოდა. მთელი დღით ტყეში იჯდა გულხელ დაკრეფილი; წყლის ჩანჩქერი ისევ მხოლოდ იმისი მესაიდუმლე, იმას ჩასჩქეროდა, იმას ყურს უგდებდა, მის ზვირთთა ჰანგებს ხმას უწყობდა, ხან იცინოდა და ხან სტიროდა.

— გოგო, შვილო, ლოცვის დროს რატო ეკლესიაში არ შედიხარ? აგერ საცაა ვადა შეგვისრულდება, უნდა წვიდეთ, ეუბნეოდა ბებია სალოს. ტყეში რას დახვალ, რას დეეძებ? მთლად გაგეელურდი. გონს მოდი, შვილო, დროა იფიქრო შენს ოჯახზედ, შენ მომავალზედ. ქმარი მოგვა, დედამოილი, ნათესაობა, რა პასუხს გასცემ? რას ეტყვი სანუგეშებ.?

— ოჰ, ბები, ბები! ღვთისმშობელი აღარა მწყალობს... მირისხდება... მიქელ გაბრიელი ცეცხლის კვერთხს მიქნევს, ეკლესიაში ნუ მოდიხარო.

— ოხ, ოხ! უბედური შესძახა ნენამ და ორთავ ხელი თავში შემოიკრა.—შვილო, შვილო! კვლავ გონსა ჰკარგავ? ვაი ჩემ თავს!

— სუ, სუ! ბები, ნუ ტირი! მე კვლავ ვიოლაცებ... შევეეედრები ღვთიშობლის ხატსა! მაგრამ რავიცი, რა ვიცი! რალაც მტანჯავს, გონებას მირყევს, არ მაგონებს... ცოტა მაცალე... მაცალე! იქნებ დავიძინო თვალი მოვხუქო, დავშოშმინდე.

ამასობაში დღესასწაული მოახლოვდა. მონასტერი მთლად გამოფიზილდა. გაიღვა მთელის წლით დაკეტილნი პალატნი, გაასუფთავეს, მორთეს, მოკაზეს, სხვა სენაკებსაც ითეორებდენ, ჰგვიდნენ, სწმენდადენენ მთელ გარეშემოს. ჯვარს და ხატს ხეხდნენ, ღვედელთ სამოსელს ამზევებდნენ. ქვევრებს ხდიდნენ, პურს მტკიცავდნენ. თევდორეც გამოჩნდა გალავანში, თოქმა ფერ მიხდილი, დასუსტებული, მაგრამ კვლავინლებულად შეუყენებლივ დასტრიალებდა აქაურობას, ყურს უგდებდა მეშებს, ყველაფერს ლაზათს აძლევდა, ალაგებდა, აშნოიანებდა.

სალო და ნენე, როგორც შინაურნი, ყველას შველოდნენ. რეცხდნენ, აცხობდნენ, ქთმებს სთუთქავდნენ, აკეთებდნენ, სწვავდნენ, ხრაკავდნენ.

14 საღამოს გაბრწყინვალებული და სტუმარს დასახვედრად გამზადებული მონასტერი, თავის უშველებელის გალავანით, მთლად აიავსო მლოცველებით. გალავან გარეთ აუარებელი ურემი იდგა, ცხენოსანთ რიცხვი ყოველ წამს მატულობდა. მშვენიერი დარი იდგა, ხვალ კვირა იყო, და მთელი გლეხ კაცობა, მონასტრის ახლო მდებარესოფლებიდგან აქ მოდიოდა დროების გასატარებლად, სალხინოდ, დასასვენებლად. სალოცავადაც, რასაკვირველია...

სალოს ოჯახის ურემი ყველაზედ ადრე გაჩერდა გალავნის გარეთ და აუარებელი ხორაგით დატვირთული ნათესაობა გარს შემოერტყათ, ავსებით აავსეს იმათი სენაკი.

— როგორა ხარ? განთავისუფლდი? ხვთიშობელმა შინ დაგითხოვა? ეკითხებოდნენ გაფაცაცებით სალოს ქალები, დაშტერებით, გულის ფანცქალით შეჰყურებდნენ ამავე კითხვით ოჯახის წევრი ვაჟკაცები.

სალო კი პასუხს არავის აძლევდა. ის ჩუმათ იდგა და შავი სვედა ჰქონდა პირს გადაკრული. ჯვარობის ჩვეულებრივი ხმაურობა, ქვეფი, გარდამატებული აღფთოვანება და შეუყენებელი ზეიმი განყენებულს და მყუდრო ცხოვრების შემდეგ, ქალს აღელვებდა, იმის ნერვებს უკიდურესობამდე აღიზიანებდა. გული უთრთოდა, ფიქრთა დენა ებლანდებოდა. მხოლოდ ერთად ერთი აზრი არ შორდებოდა და გარკვევით ედგა თვალ წინ:

— ხვალ წამიყვანებენ და კვლავ შემაბმენ ძმიმე ულელში.

აპეურს მაგრა გამიკერს დიდი ოჯახი და მარბევინებს კალოს სალეწოთ! — და მარტო წარმოდგენითაც თმების ძირები უკვე ეწოდა. — ბესო გვერდ მიმიწვენს, გულში ჩამიკრამს და თუ ვიუარე... ოჰ! არა, არა! თმებს დავგლეჯ, თვალებს დავთხრი... აპეურს გავგლეჯ, გავარდები... ტყეს მივაშურებ... და აქ სალოს ფიქრები ირეოდა, იხლართებოდა, თვალთაგან ცეცხლის ნაპეთწკლები, მწვავი წინწკლები ეპნეოდა, სული უკრთოდა და გრძნობდა, რომ კვლავ გონება ერყეოდა.

კვირა გათენდა. დილა ადრიან კვლავ ლხინმა იწყო თავისი მოუსვენარი აღფრთოვანება. რამდენიმე დასტი ზურნისა „საარს“ უკრავდა ტყის კუთხეებში. ეკლესიის მოშორებით სამიკიტნო ფარდულებთან სახლი ჯგუფ-ჯგუფად იკრიფებოდა: დართულნი ქალნი, უმფროსების წინამძღოლობით, სალხინოთ გალავანში გროვდებოდნენ.

სხვა ალაგას დიდი წრე იყო უკვე შეკრული და ფალავანნი თავთავიანთ ბელადებით საკიდოთ ემზადებოდნენ. ხალხი ცმუკავდა, მოუთმენლად ელოდა წრივის გამოსვლას, რომ თავიანთ შესდგომოდა ქეიფს და შვებას.

ნასაუზმევი ახალგაზდობა ოხუნჯობდა, შეირ-ლექსობდა, და ლამაზ ასულთ თვალს ადევნებდა, ტრფიალება, ეს აუცილებელი თანთანმგზავი ნადიმობისა, ფრთას ჰშლიდა. ლამპრებს ანათებდა აგზნებულ ჯიბუკთა თვალებში.

სალოს სტუმრებიც, ემზადებოდნენ, ყმაწვილი ქალები ფერ-უმარილიან იგლისებოდნენ, იპრანჭებოდნენ, ირთობოდნენ, ლაზღანდარობდნენ, სალოც მორთეს, თავი დაბუერეს. თეთრი მიტკლის კაბა, თეთრი თავშალი ღვთიშობლისთვის შეკვეთილი, გაადვრეს და ეკლესიის კარებზედ დასდეს, ღარიბთათვის შესაწირავად.

სამგიერად ჯვარის წერის ტანისამოსში გამოაწყეს. ფარჩის კაბა, სარტყელ გულისპირით, ოქროული, რაც რამ ებდა, სულ ზედ შეისხეს.

აი, წირვაც გამოვიდა და გალავანში წრე დაავლეს. მეზურნემ დუდუკს ჩაჰბერა. უბან-უბან ლეკურები დიწყო. ქალმა და რძალმა წლითი წლობამდე თავჩაკრულებმა მუშაობაში, გაინავარდა, ფრთა გაშალა და გაფრ., კისერი მაღლა აიღო.

სალოც მართული, ლეჩაქ არშიით, დაგრეხილი კაეებით დამშვენებული, ქალთა წრეში იდგა და მოუთმენლად ათვალიერებდა ერში ვიღასაც.

— ქალო, მიიწი! ვერა ხედავ, ხალხი ვეაწვება? უბუზღუნებდა გაშტერებულ რძალს დედამთილი. რას გაშეშებულ ხარ, შენც ითამაშე: ვიზე ნაალები ხარ... ნესტანდარეჯანივით ხარ გამოპრანჭული.

— გოგო, სალო, რა რიგად შვენი, შე გაგლეჯილო, მეორე მხრიდგან მხარში წაკვრით, ამხნევებდნენ რძალი და მული.

სალო კი იდგა გაშეშებული, მხოლოდ თვალები უბრიალებდა, სახე ნერწყიულად უთამაშებდა, მარჯვენა ხელით კაბის კალთას თავისდაშეუნიშნავად სჯეჯუჯნიდა, ჰგლეჯდა, სრესადა. ძალა თავის დაპერისა ეკარგებოდა...

და აი იმან თვალი შეასწრო, მალა სართულში, ივანზე გადმომდგარ, თმებ გაშლილ, გულზედ ხელებ დაკრეფილს და სახე ანთებულ თევდორეს. ერთ მანეთს ერთის შეხედვით ამცნეს გულის ნადები, და გამოფიზილდნენ.

სალო შეინძრა, კაეები ჩამოიგრიხა, ლეჩაქის ყური გადიშალა, ანთებულ პირზედ ხელი გადისვა და პირველ მთხოვნელს გაჰყვა სათამაშოთ და ეშხით ჩაჰკონა ალისფერ ყურთ მაჯიები დამშვენებული და დიდის ხნის უსაქმურობით გალამაზებული თეთრი ხელები. გრაციით სავსე ტანის რხევა, კისრის დახრა, ხელების გაშლა, სარტყლის ფრიალი და პირზე ღიმილი ნეტარებისა, სალოს თამაშობას სულ არჩევდა ხხვათა თამაშში.

— თავადისა არის? ეკითხებოდნენ, ვინც არ იცნობდა. თამაშმა იმატა, შედუდუკემ უფრო ეშხით ჩაარაკრაკა, ქალი და კაცი გაფაცაცებით თვალს ადევნებდნენ და თან ვაშას ვაშაზე აყოლებდნენ.

თევდორეც თვალს აყოლებდა ამ მოჩვენებას.— ნუ თუ ის არის? გლეხის გოგო, მობუზული, გაუბედავი? როგორ აცვია, რა კეკლუცად დასრიალებს. თეთრი ბულმაჯრი გულის პირიდგან, როგორ უნათებს... ხუტუტი კავი, როგორა ცელქობს იმის ანთებულ პირი სახეზედ... თეთრი ხელები...ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ტუტუნებდა მორჩილი და თანა თრთოდა, კანკალებდა. დნებოდა.

— თევდორე, შვილო. აქა სდგეხარ? უცებ შესწყვიტა იმის თრთოლვა მოხუცმა ბერმა ისიდორემ: გასალღები მარნისა სად შეინახე? აბა წამოდი. მოამზადე. სატრაპეზოში სამღვდელოება სუფრას ელის.

— ჰო, ჰო! მოვდივარ... ოადი! ამოიკვნესა ყვაწვილმა და ის ის იყო გამობრუნებას აპირებდა, სალო უცებ შესდგა, მერე დატორტმანდა და მოკრილი ხესავით ძირს დაეცა.

ხალხი შეინძრა, აირია. ყველა სცდილობდა უფრო ახლო მისულიყო შეღონებულთან, რომ თავისთვალით დეგნახა ეს ი'ზეაითი გლეხის ქალი, რომელზედაც ერში უკვე გავრცელდა ათასი ჭორი.

—გიჟია, ქადაგი! ეტუტუნებოდა ერთი დედაკაცი მეორეს.

ამასობაში თევდორე საჩქაროდ ჩაიკრა გალავანში და, როგორც ლომი, ისე შევარდა ხალხის გროვაში, ცნობის მოყვარენი მირეკ-მორეკა და ხელი დაავლო გაშეშებულ სალოს ლ ციმციმით გამოიტანა სუფთა ჰერზედ, წყაროს პირზედ.

საშინელი სანახავი იყო ერთი წამის წინეი, პეპელასავით მოფრიალე, მშვენებით სავსე ყვაწვილი ქალი: გალურჯებული, თვალებ დაბრეცილი, მოღრეცილი პირიდგან დუჟი სდიოდა, ხელები დაჰკვლანჭოდა, გაშეშებოდა მთელი სხეული.

თევდორე დაჩოქილი იდგა, წყალს ასხურებდა, ღილებს უსხნიდა და თან ჩასჩურჩულებდა: ,,სალო, სალომე ქალო! გონს მოდი... შემოსწყერი სიმშვენიერეს? კეკლუცობას უღალატე?.. არ ხედავდი რომ ქვეყანა შენით სტკბებოდაკ!..

— კაცო! შენ აქ რა გინდა? განრისხებით ხელი წაჰკრა ისიდორე ბერმა თევდორეს, მთლად შთანთქმელს, აცახცახებულს.

— არ გესმის, რომ სამღვდელოება სუფრას ელის? წამოდი ჩქარა!

— ჰო, ჰო! ამოიკვნესა მორჩილმა და ახლად გამოფიზილებულივით თვალებზედ ხელი გადაისვა.—მართლა! რას ვშვრები! აქ რა მინდა და ბარბაკით ეკლესიისაკენ გაბრუნდა.

დაღამდა. ერი დიდი ხანია რაც დაეშალა. მარტო ბესოს ურემი ღა იდგა ობლად გალავან გარეთ და მლოცველთაგან მიტოვებული ცეცხლები ღა ბეუტტავდნენ აქა იქ ტყის სივრცეში.

მონასტრის გარშემო კვლავ მყუდროება შეურყეველი.

მარტო სალოს სენაკში ენთო სანთელი და მკრთალთ ანათებდა ლოგინზედ მიწოლილ ყმაწვილი ქალის სურათს: ის თმებ გაშლილი, გაფითრებული და მკერდ გახსნილი, რაღასაც ბოდავს. ხან და ხან ღიმილი სამოთხეებური გადურბენს პირზედ, ხელებს მოწყვეტილად აძრევს და იცინის... გაბრწყინვალებული თვალები მიშტერებული აქვს სარკმლიდგან შემოჭრილ მთვარის შუქზედ და იქ თითქო რაღასაც ხედავს სასიხარულოს, იცინის ტკბილათ, ბედნიერის კაცის სიცილით...

— მიქელ გაბრიელს ცეცხლის კვერთხი რათ უჭირავს, ტყუილად რად მრისხანებს... ის ხომ კეთილია, ტკბილი ხმა აქვს... ტკბილი, უტკბესი... სათნო: ,,სალო, კეკლუცობას რად უმტყუნე, არ ხედავ ქვეყანა შენით სტკბებაო“—ჰო! რა რიგ მიამა... ძარღვები ამლილი, დაჭიმული დასაწყვეტათ, სულ დამიამა... თაკითფეხამდე შემარყია, შემძრა, გამომაცოცხლდა...

— რეგებს ბადავ, შე უბედურო! თითქო ღმერთი შეგვეწია და ოჯახს უნდა დაჰბრუნებოდი? ახლა რაღა ვქნა? კვლავ აქ უნდა გიმოგვიღამდეს... ზაფხული გადის, ჭინახული კარზედ დაღნინაშებული, უნდა გაოხრდეს? ბუზღუნით ეუბნება ავადმყოფს, ქმარი.—ხვალვე წაგიყვან... მეტი მოთმენა აღარ შემიძლიან! ჯანი გაგვარდეს, რაც იქნება, იქნეს, თუ გაჭირდება,თოკით დაგაბამ.

— მაცალე კიდევ ერთი ორი დღე... ხვთიშობელს მინდა შეეურიგდე... მინდა დანაშაულის შენდობა ვთხოვო, მიქელ გაბრიელს მუხლზე მოვეხვევი... ის მიწინამძღვრებს, შემირიგებს, ბოდიშს მომხდის...

—ჰო! შე თვალ დამდგარო, რაგებს მიჰქარავ! დაუშტრიალდა სალოს ახლა ბებიამ. რად უქცევ ოჯახს ამ უბედურ შენს ქმარს! რამ გადაგრია?

— ჰო, ჰო! კარგად, მალე სულ კარგად ვიქნები... ათი ღამეა არ მძინებია... ათი ღამეა! დავიძინებ... თავი მისკდება. . გაჩუმდით! გაჩუმდით! მომასვენეთ!..

სენაკში ჩამიჩუმი აღარ არის. ბესასაც მაგრა ჩაეძინა და ნენე კუთხეში მიგდებული, ძალზე ხვრინავდა. მარტო სალომე კვლავ გშინავდა. არ დეეძინა. ცეცხლი ეკიდა იმის სულს და მკერდ და სასოწარკვეთილებით იმეორებდა: არ მეძინება! თავი მისკდება!

,,ძინ, ძინ, ძინ!“—მოისმა ცისკრის ზარის ხმა. რიჟრაჟი იყო. სალო წამოდგა და ფეხ აკრეფით კარში გავიდა. ეკლესიის კარი ღია იყო. მერცხები ზლაზნენი მიდიოდნენ ღვთის სადიდებლად.

— მეც წავალ... ღვთისმშობელს ცრემლებით გავბან... ვთხოვ მოწყალებას, განკურნებას, ძილს, ძილს, მოსვენებას... ბუტბუტებდა სისუსტისაგან ძლიეს ფეხზედ მდგომი სალო და თან გახურებულ შუბლს ცივ წყარის წყლით იგრილებდა.

ეკლესიაში გაისმა პერთა გალობა.

,,წმინდაო ღმერთო, წმინდაო ძლიერო“. სალომ ყური მიგდო და გაჰკვირდა:

— ეს რა ამბავია! მარტო ბებრები ბაუბაყობენ? რატო არ ისმის მოძახილი ანგელოზისა? ის აქ არ არის? ალბად ისევ თუ სამრეკლოზეაო? სამრეკლოზედ! მეც იქ წავალ

განთიადის პირის ფერი პირბადე ამომბავალმა მზის სხივებმა ოქროს ფერად აქცია. ტყე აივსო ფრინველთა ყიყინით და ჭრიამელით, მაგრამ თევდორე ფიქრით მოცული უძრაოთ იდგა სამრეკლოზედ. გულზედ ხელებ დაკრეფილი, თმებ გაწეწილი, ფეხშიშველი, საყელო ჩამოგლეჯილი შეშლილს ჰგავდა.

ხანდისხან მხოლოდ გააჟრჟოლებდა თავით ფეხამდე და ჩურჩულებდა: ,,დასჯილი ვარ, დასჯილი! მთელი კრებულის წინ წინამძღვარმა ბრალი დამდო დედაკაცის ხელის შეხებაში და ეპიტემია. მკაცრი დამსდო: ორმოცი დღის მარხულობა და ღვთიშობლის ხატთან დილა — საღამოს ლსნი! ბეზლის ბორკილ! —რამდენი ნანი მარხული ვარ... —მოხლთ ოფარას ვინ დასთვლის, ამდენჯერ ეფერ, —მაგრამ ძალა შემეშალ პიქვეა დახრისა, მაგრამ ხელს არ მიშვებს... მაგრა უჭირავს, მაგრა უჭირავს ხელის ძარღვები... გულს მიფათრავს... აღგზნებული ტუჩები, ტუჩები ალისფერი ეშხის ნამით დანამულები! კოცნა უნდათ მათ, კოცნა! უკოცვნელად ვერ გავეყრები. კოცნა, კოცნის სურვილით მე მთლად ვირეევი... ცეცხლს წავიკიდებ, თვით მონასტერსაც დავწვავ, დავნგრევ... დიახ, დიახ! კოცნა მინდა! უნდა ვაკოცო, გულზედ მივიკრა... სალო, სალო! მე შენ მინდიხარ, შენ...

უკანასკნელი სიტყვები შესწყვიტა კიდეც და სწორედ ამ დროს მის წინ სალო აიზიდა.

— სალოს ეძახი? გინდა აკოცო იმის ალისფერ ტუჩებს?! ოხ, ნეტარებავ! მეც ხომ ეგ მინდა, თავს შემოგვევე, და გადაეხვია ქალი გაშმაგებულს, ცეცხლთა ანთებულს მოჩჩილს.

ის მთლად შეირყა, უკუ იქცა და აცახცახებული გადაიზნიქა უფსკრულისაკენ, მაგრამ სალოს მაგრა ეჭირა, მძლავრად მოსწია და გულს ჩაიკრა.

— ვერსად წამიხვალ! და თუ წახვალ, მეც თან წამიყვან.

წამს დუმილი ჩამოვარდა. ორი აღგზნებული სული მიყუჟდა, გაირინდა, ერთმა მეორე სჩანთქა, ერთი მეორეში გაილეხა.

— ,,ნაუ, ნაუ, ნაუ! ოდნავ შეინძრა ზარის ენა, ორმლის თოკი ხელთ შერჩენოდა ზარის მრეკველს და ეს სიოსავით მსუბუქი მოძრაობა საკმაო იყო, რომ ჩამქრალი ცეცხლი ავადმყოფისა კვლავ სულში გაორკეცებულის სიძრიელით ანთებული იყო.

— კიდევ მეძახიან... მაგრამ არა, ისინი ვეღარ ეღირსებიან .. წავიდეთ ერთად... მარადისობას ვეზიარდთ.

— რას შერება მაგას! საშინელის კივილით შესძახა სალომ და ხელი სტაცა შესამაგრებლათ, მაგრამ გვიან ღა იყო: ერთის სიმძიმემ მეორეც თან წაიტანა.

— ოჰ! ოჰ! ოდნავ გაისმა დილის წიაღში და დამსხვრეული ორი გვამი ხევში ჩაინთქა.

სახალხო ბანკის ბათომის განყოფილება

ქართული ბონეების გაუქმების გამო აცხადებს, რომ ა. წ. 10 აპრილიდან

ს. ს. ს. რესპუბლიკის სახალხო ბანკის ვალდებულებანი რჩებიან ხმარებაში

და გადაიცვლებიან შემდეგში ამიერ-კავკასიის ფულის ნიშნებზე.

სახალხო ბანკის საგმმართველო.

მოქალაქეთა საყურადღებოდ

აჭარისტანის საპუროტო მმართველობა იჯარითა სცემს ქობულეთის აბარაპეს

როგორც სეზონობით ისე ხანგრძლივი იჯარით.

ყოველგვარ ცნობების მისადებად უნდა მიმართონ აჭარისტანის ჯანმრთელობის კომისარიატს.

ს. ს. ს. რ. აჭარისტანის კურორტების გამგე ექიმი **ი. ქოჩიაშვილი.**

ცეკავშირის ბათომის განყოფილების

ღვინის საწყობი

ოგლობჟინის ქუჩა, № 18.

არის სახელმწიფო სარდაფის (ეოფილი საუფლისწულო ამბულების) ღვინოები:

«ნაფარეული», «ოელიანი»,
«წინონდალი», «აფხანაური»,
«მუკუზანი», და სხვა.

იყიდება პრეისკურანტით.

იქვე იყიდება ბორჯომის წყალი, რომელიც მოსნოპოლიურის უფლებით გადაეცა ცეკავშირს.

საწყობი ღიაა დილის 9 საათიდან საღამომდე.

Р. С. Ф. С. Р. — В. С. Н. Х.

Закавказская контора

НОВОРОСЦЕМТОРГ

ПРЕДЛАГАТ: Цемент Новорос. портландский 100% годности

Вечную крышу „ЭТЕРНИТ“.

продажа и товарообмен. Оптовая розничная

ОТДЕЛЕНИЕ: Батум, Торговый № 10. | Телефон № 112. | ТИФЛИС, Смекаловская 21.

საჭიროა **მექანიკი ნეფტეკოდმისათვის**

მისამართი: ელადიკავკაზის ქ. № 27.

სატყეო განყოფილება.

საყოველთაოდ ცნობილია,

რომ დღეიდან სატყეო განყოფილების მიერ დაიხერხება თხემლის ჯურის ხეები, რომელნიც მ ცალ [illegible] ფ სეზონი დ ეთვლება მუქდველთ.

ელექტროშრეტელი სტამბა ნიდიგრაფ. განე. ოგლობჟინის ქ.

რედაქტორი დ. კასრაძე
გამომც მ[illegible]თ. ჩიქვანია.

ნ. დ. ↳ 6.